

I. A kutatás célja, tárgya és módszertana

A kutatás eredeti célja az volt – miután a modern jogtörténetírás a „*Rechtstransfer*” kérdését tűzte újabban a zászlójára –, hogy a hitbizomány intézményét, amelynek idegeneredetűségét nem lehet tagadni, dogmatikai összehasonlítás keretében elemezzem. Ezzel a módszerrel kívántam feltárni a jogintézmény magyar jogban való megjelenésének okát és módját. Az eddig olvasott szakirodalom alapján, elfogadva azt az alapfeltevést, miszerint a hitbizományt mint idegen jogintézményt 1687-ben az örökös királyság elfogadása miatt jutalomként kaptuk, arra jutottam, hogy ha összevetem a jogintézmény magyar sajátosságait a külföldi példákkal, akkor közelebb jutok a kérdés megoldásához. Az idők során viszont be kellett látnom, hogy ha igazán meg akarom érteni ezt a jogintézményt, akkor először az eredeti források alapján kell a korai magyarországi hitbizományokat feldolgoznom, majd azt összehasonlítani az európai hitbizományok és majorátusok sajátosságaival.

A dolgozat célja a szerzett vagyonban elrendelt kötött öröklési rend megjelenésének vizsgálata az egyes nemesi végrendeletek alapján addig, míg a hitbizomány-alapítás gyakorlata a magyar nemesség körében a jogi szabályozást a hitbizományokra vonatkozóan teljessé tevő 1723:50.tc.-kel meg nem szilárdult, egészen a 19. század közepéig. Nem célom annak bebizonyítása, hogy a hitbizományok már korábban, 1687 előtt is léteztek, inkább annak vizsgálata, hogy a magyar jogrendszerben és öröklési jogi gyakorlatban volt-e olyan törekvés, amely elősegítette a hitbizományok recepcióját. Célom volt annak vizsgálata, hogy vajon azokban a nemesi családokban, amelyeket később rendszerint hitbizomány-alapító családokként tart számon a szakirodalom, kimutatható-e az a törekvés, hogy a család vagyona osztatlanul maradjon és szálljon át az örökhagyót túlélő örökösökre.

Ezen túlmenően a dolgozatnak releváns részét és ezáltal célját is képezi a magyar hitbizományi jog kezdeteinek a bemutatása, a jogi szabályozás történetén túl az egyes, 1723-ig Magyarországon alapított hitbizományoknak az elemzése.

Mivel a dolgozat keretei között a teljes intézménytörténetet mélységében feltárni nem lehetne, a dolgozat időbeli kerete a 16. század közepétől (Thurzó Elek országbíró 1542. évi végrendeletétől) a 18. század első harmadáig (1723:50.tc.) terjed.

A kutatás tárgyát a magyar “hitbizományi” jog kezdeteinek bemutatása képezi. Azért használom a hitbizományi szót idézőjelben, mert 1687 előtt egy okleveles forrás sem nevezi fideicommissumnak latinul, vagy hitbizománynak magyarul az elrendelt kötött öröklési rendet. Nem is állítható az, hogy maga a hitbizomány létezett volna korábban, mindössze Pálffy Pál nádor 1653.évi végrendeletét tekinti az 1687: 9 tc.-t megelőző hitbizomány-alapításnak a szakirodalom.

Azonban a dolgozat tárgyát nemcsak annak a néhány alapítólevélnek a vizsgálata képezi, amelyben a magyar főnemesek 1723-ig hazánkban hitbizományt alapítottak, hanem annak bemutatása is, hogy az általam vizsgált hat nemesi család (Thurzó, Esterházy, Pálffy, Zichy, Szirmay, Erdődy) tagjai közül többeknél is kimutatható az a tendencia, hogy a család vagyont és maguk az örökhagyók által szerzett nem kevés mennyiségű vagyont törekedtek örökösökük közül egynek a kezében összpontosítani.

A dolgozat céljának megvalósítása érdekében a kutatás tárgyát képezte az 1687/88. évi, valamint az 1723. évi pozsonyi országgyűléseknek az anyaga is, ahol több fontos, a hitbizományt szabályozó törvénycikk is elfogadásra került.

A magyar hitbizományi jog és gyakorlat elemzésén túl a dolgozatnak tárgya a magyar hitbizományi sajátosságoknak az egyes európai országokban (Spanyolország, Itália, Osztrák örökös tartományok) létező hitbizományi szabályozás sajátosságaival való összevetése. Ennek az összehasonlító elemzésnek alapján kívánom bemutatni azokat az azonosságokat és különbségeket, melyek a magyar hitbizományi jogot és gyakorlatot a külföldi szabályozáshoz képest jellemezték.

1.3 A kutatás módszertana

Jelen dolgozat elkészítésénél elsősorban a fennmaradt levéltári anyagok elemzésére támaszkodtam, megkísérelve ezen primér forrásanyag alapján, a szakirodalmi háttéranyaggal kiegészítve, feldolgozni a kérdéses témát.

Levéltári forráselemzés tekintetében olyan okiratokat elemeztem, amelyek itthon a Magyar Országos Levéltárban, illetve a bécsi Haus-Hof und Staatsarchivban találhatóak.

Felhasználtam azoknak a nemesi családoknak a levéltári anyagait, akik Magyarországon 1723-ig hitbizományt alapítottak. Az anyagok száma véges, mindössze hat család anyagaiba kellett betekintnem, hiszen szabályos, a fent említett törvénycikk értelmében valóban hitbizománynak tekintendő öröklési rend meghatározás csak a Pálffy, Esterházy, Erdődy, Zichy és Szirmay családok esetében található, illetve az előzmények feltárása szempontjából az Erdélyi Aladár által is kutatott Thurzó családi anyagokat kellett megvizsgálni. Ez utóbbira azért volt szükség, mert a szakirodalomban nem egyértelmű az álláspont abban a kérdésben, hogy a Thurzók hitbizományt alapítottak-e vagy sem. Ezen anyagok kutatása során viszont újabb családok anyagai is előkerültek (pl. Illésházy, Nádasdy), melyek tovább mélyítették a hitbizományról és a szerzett javakban egyre gyakrabban megnyilvánuló kötött öröklési rendről kialakult képet.

A végrendeleteken túlmenően, amelyek az egyes hitbizomány-alapításokat dokumentálják, vizsgálni kívántam azt is, hogy azok a jószágok, amelyekre az egyes magyar főnemesek hitbizományokat alapítottak, vagy egyéb, a vagyon osztatlanul tartását célzó öröklési rendet írtak elő, jogi természetüket tekintve milyen sajátosságokat hordoznak. Így vizsgáltam a végrendeletek mellett inventáriumokat, adományleveleket és egyéb örökvalló- és bevalló leveleket, amelyek fontos támpontot nyújtottak az egyes nemesi jószágok eredetét, illetve azok további jogi sorsát illetően.

Az összes olyan forrást, amelyet a dolgozat megírásához felhasználtam, a forrásjegyzékben külön megjelöltem, leírva azok rövid tartalmát, illetve a dolgozatban az állításaim alátámasztására lábjegyzetben elhelyeztem az okiratok vonatkozó részeit az eredeti latin vagy magyar szöveggel és az azonosításhoz használt levéltári jelzettel. Ezen túlmenően a függelékben teljes egészében megtalálhatóak a dolgozatban általam legtöbbet használt és idézett végrendeletek és egyéb források, mint a rendelkezési jogot biztosító dokumentumok és adománylevelek, amelyek a dolgozatom téziseit támasztják alá. A függelékben található okiratok esetében megjelöltem azt is, hogy az esetleges szöveghelyesítések, illetve levéltári források közül melyiket használtam.

Ugyancsak a függelékben helyeztem el az általam vizsgált családok családfáit, megkönnyítendő az egyes családtagok esetében kimutatható átszállási rendet. A családfarajzokon pirossal jelöltem azokat a leszármazókat, akik a kötött öröklési rend szempontjából lényegtelenek voltak, tekintve, hogy ők nem örökölték a kötött öröklési

rendnek alávetett jószágokban, míg feketével azokat, akik részesültek a hagyatékban, vagy hitbizományi birtokosok voltak. A családfák elkészítéséhez Nagy Iván “Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal” c. munkáját vettem alapul, illetve, ahol az oklevelek alapján szükségesnek tűnt bizonyos korrekció, mint pl. a Pálffyak és a Szirmayak esetében, ott összevettem a családfaábrákat Jedlicska Pál “Adatok Erdődi Pálffy Miklós a győri hősnek életrajza és korához 1552-1600” c. munkájával, illetve a Szirmay család okleveles anyagához készült repertóriumban található családfával. Felhasználtam továbbá az Erdődy család esetében Kiss Máriának és Benda Borbálának az Erdődyekkel kapcsolatos tanulmányait a családfaábrák kiegészítéséhez.¹

A lábjegyzetben elhelyezett forrásrészleteken túlmenően a dolgozat főszövegében csak azokat a részleteket közlöm szó szerinti magyar fordításban és mellette az eredeti latin szöveggel, amelyekkel olyan állítást kívánok bizonyítani, amely a szakirodalomban fellelhető megállapításoktól eltér, vagy azoknak az alátámasztására szolgál.

A szakirodalmat illetően felhasználtam azokat a történeti, művészettörténeti és jogtörténeti munkákat, melyek hitbizományokkal foglalkoztak, illetve, ha nem is kifejezetten, de érintették az általam vizsgált témakört. Hasonlóképpen, az idegen szakirodalom esetében is, melyet az európai kitekintéshez vettem alapul, csak azokat a munkákat tüntettem fel, melyeket a dolgozat megírásához ténylegesen alapul vettem, és amelyeket az egyes külföldi kutatóútjaim során találtam a témára vonatkozóan. Ennek következtében nem állítom azt, hogy az általam felhasznált külföldi szakirodalom az adott témára vonatkozóan teljesnek tekintendő, mégis nagymértékben lefedi az általam tett megállapításokat. Azt mindenképpen kijelenthetem, hogy a témában legtöbbet idézett és alapirodalomnak tekintett jogtörténeti munkákat, mint amilyenek többek között Luis de Molina, illetve Philippus Knippschilt munkái, ténylegesen felhasználtam.

A terminológia tekintetében az 1687 előtt keletkezett forrásokból kimutatható kötött öröklési rendek esetében mindig a felhasznált forrásban fellelhető elnevezést használtam, nem alkottam saját terminológiát, mégis összefoglaló névvel a fejezetek címében majorátusoknak vagy kötött öröklési rend alá eső jószágoknak tituláltam őket. Ezek esetében ugyanis nem használható a hitbizomány kifejezés vagy annak latin megfelelője, a *fideicommissum*, tekintve, hogy ez a kifejezés egyik általam használt forrásban sem fordul elő magyar vonatkozásban, ezért ezeket a kötött öröklési rendeket mindössze hitbizományszerűeknek lehetne nevezni, de mivel ez is adott esetben félreérthető következtetésekre adhat okot – jelesül arra, hogy a hitbizományok hazánkban már a törvényi szabályozás előtt is léteztek –, ettől a kifejezéshasználattól is tartózkodtam. A majorátus kifejezés alatt itt semmiképpen nem az az intézmény értendő, amely a spanyol terminológiában “*mayorazgo*” vagy “*mayorazgo*”, az olaszban “*maggiorsasco*” vagy “*Fedecomesso*”, illetve latinul “*majoratus seu fideicommissum*” elnevezéssel fordul elő, tekintve, hogy ezek a külföldi jogterületeken azt a jogintézményt jelölik, amely nálunk az 1687 utáni hitbizománynak feleltethető meg, és nem az azt megelőzően az öröklési rend tekintetében előforduló “*majoratus*”, illetve az örökös megnevezésében előforduló “*major natus*” kifejezéseknek.

Az 1687. évi 9. tc. keletkezését követően azonban ténylegesen a hitbizomány kifejezést alkalmazom, itt is a forrásokban előforduló, hitbizomány vagy

---

¹Kiss, 1982; Kiss 1978; Benda, 2007

fideicommissum, illetve *majoratus* megjelölésekre támaszkodva. Mindenképpen megjegyzendő, hogy az általam használt, 1687 utáni forrásokban általában előforduló “*majoratus*” kifejezések esetében mindig kifejezetten feltüntettem azt, amikor az a hitbizományra mint jogintézményre, és nem az abban megjelölt öröklési rendre vonatkozik.

Amikor a dolgozatban a “tulajdonba adta”, illetve a “szabad rendelkezési jogot biztosított” kifejezésekkel élek, nem a modern értelemben vett szabad tulajdonra és szabad rendelkezésre kívánok utalni. Az adományok vonatkozásában tulajdon alatt a rendi monarchiában létező nemesi tulajdont értem, mely tartalmát tekintve általában egyfajta korlátozott, a király dologi, illetve szükségképpen örökösönti, háramlási jogával megterhelt tulajdon. Meggyőződésem szerint – mint azt a dolgozatban az egyes okleveles forrásokkal alá is támasztom –, az általam vizsgált családok esetében ez jelnehetett néha valóságos, a tulajdonjogra jellemző tényleges rendelkezési jogát a szerző félnek a család többi tagjának vonatkozásában.

Ugyanígy a “szabad rendelkezési jog” kifejezés használata is csak abban az esetben fordul elő, amikor az oklevelekben a “*liberam disponendi facultatem habeat*” kifejezést, illetve a “*liberam disponendi, agendi, legandi et testandi auctoritatem, plenariamque et omnimodam habeat potestatis facultatem*”, valamint a “*tam in vita quam in mortii articulo tanquam legitimus praefatorum ac deinceps acquirendorum bonorum acquiritor et dominus liberam disponendi, agendi, legandi, et testandi auctoritatem plenariamque et omnimodam habeat potestatis facultatem*” kifejezéseket találtam meg, melyeknek ezt a szó szerinti fordítást adtam.² A 4.3 fejezetben kifejtésre kerül az is, hogy az általam szabad rendelkezési jogként megjelölt jogbiztosítás meddig terjedt ki pontosan.

Az öröklési rend vonatkozásában az oklevelekben előforduló szóhasználatot és azt is mindig feltüntettem, hogy a gyakorlatban előforduló átszállási rend ismeretében az adott esetben seniorátusnak vagy ténylegesen majorátusnak, esetlegesen primogeniturának feleltethető-e meg.

A dolgozat egyes fejezeteit nem családok, hanem az egyes definitív elemek alapján, az abban megnyilvánuló dogmatikai sajátosságok mentén építettem fel, eltekintve a hitbizományokat alapító családok egyenkénti lineáris időbeli elemzésétől, így a magyar hitbizományi szabályozás történetét a hitbizomány általános definíciójából kinyert elemek szerint csoportosítva, a szabályozástörténettől a gyakorlati megvalósulásig törekedtem elemezni. Ennek oka, hogy az egyes családoknál előforduló eseteknek a lineáris időbeli bemutatása adott esetben átláthatatlanná teheti azt, hogy mikor beszélünk ténylegesen hitbizományról, és mikor egyéb, a vagyon osztatlan átszállását biztosító eszközként használt, kötött öröklési rendről. Ráadásul az 1687:9. tc. mindenképpen egy időbeli választóvonalat képez az azt megelőző és az azt követő esetek között, tekintve, hogy más a háttérként hivatkozott jogszabályi norma, hiszen míg 1687 többnyire a Tripartitum szokásjogi normáit hivatkozzák a források, addig az 1687 után keletkezett hitbizományok esetében egyértelműen kimutatható az 1687:9. tc.-re való hivatkozás is a Tripartitum mellett.

A dolgozat második fejezetében bemutatom az egyes európai országok hitbizományokra vonatkozó jogi szabályozását. Elsősorban a spanyol “*mayorazgo*”-ra vonatkozó legfontosabb jogszabályokra és a jogintézmény sajátosságainak

---

²Lásd az erre vonatkozó oklevelek teljes szövegét a függelékben.

bemutatására helyezem a hangsúlyt. Mindezt azért tartom szükségesnek, mert a dolgozat bevezetőjének első sorában elismertem azt a szakiroadlomban általánosan elfogadott véleményt, hogy a hitbizomány idegen eredetű jogintézmény, amely a spanyol hűbérjogból került át osztrák közvetítéssel a magyar jogba. Ezen az állásponton van Eckhart, Homoki-Nagy és Béli is. Erre vonatkozóan található megjegyzés már Esterházy Pál 1664. évi végrendeletében is, mint az a dolgozat 5. fejezetében is olvasható. A spanyol *“mayorazgo”* sajátosságainak felvázolásán túlmenően, ugyancsak ebben a fejezetben tárgyalom az itáliai területeken megjelenő *“fedecommeso”*-t, illetve azokat a legfontosabb munkákat, amelyeket a bolognai egyetemi tananyagban és a római jogon iskolázott jogászok a témában írtak, ezzel mintegy hiánypótló jelleggel kitöltve azt az űrt, amelyet a jogi szabályozás keretjellege hagyott. Két, a korszakban meghatározó jelentőségű szerző, Luis de Molina *“De hispaniorum primogeniorum origine”* és Phillipus Knipschildt *“Tractatus de fideicommissis”* c. munkáira helyezem a hangsúlyt. Ezt követően tárgyalom a német területekre jellemző *“fideicommissum”* sajátosságait, illetve az osztrák örökös tartományokban létező *“fideicommissum”* és *“majorat”* jellemzőit és a vonatkozó legfontosabb jogszabályokat. Időben ezt a fejezetet 1687 körül zárom le, mert célom nem a teljes szabályozástörténet bemutatása a kezdetektől a hitbizományok felszámolásáig, hanem mindössze annak az állításnak a megalapozása, amelyet az 5. fejezetben, illetve az összefoglalásban teszek, miszerint a magyar arisztokrácia külföldi egyetemjáró és *“kavallierstour”*-okon részt vevő tagjai ezzel a jogintézménnyel már találkozhattak és annak egyes jellemzőit megismerhették. Nem állítom azt, hogy ennek köszönhetően került sor a hitbizomány recepciójára, mindössze azt mutatom be, hogy Esterházy Pál és Nádasdy Ferenc mint művelt magyar arisztokraták, amikor a végrendeleteikben a spanyol vagy az osztrák példára hivatkoztak, mit tudhattak az adott jogintézményről. Okleveles forrásokra csak az osztrák örökös tartományokbeli fideicommissumok esetében hivatkozom, azokra is csak néhány, az 1674. évi október 2-i pátenst megelőzően alapítottak közül, mellyel a szokásjogi gyakorlat egyes példáinak felvázolására törekszem. Az itt elemzett okiratok mindössze példálózó jellegűek, ugyanis a birtokomban lévő, még feldolgozatlan források szerint a felsorolt példánál jóval több hitbizomány-alapításra került sor az osztrák örökös tartományokban, különösen Alsó-Ausztriában, ám miután a dolgozatnak nem az osztrák fideicommissumok karakterjegyeinek bemutatása a tárgya, az összes forrást feldolgozni e dolgozat keretei között nem tartottam szükségszerűnek.

A következő, harmadik fejezetben a magyar hitbizományfogalom tisztázására kerül sor, hiszen amellet, hogy ez alapozza meg a téma későbbi részletes kifejtését, szükséges annak meghatározása, hogy mit ért pontosan a szakirodalom pontosan, illetve annak *majoratus*, illetve *fideicommissum* latin megfelelője alatt. Az egyes szakirodalmi definíciókon túl az 1687:9 tc. által megalapozott hitbizomány-fogalmat is elemzem.

A dolgozat következő fejezete az 1687:9 tc.-et megelőzően alapított majorátusokat elemzi, amelyek a törvény keletkezését követően alapított hitbizományok előfutárainak is tekinthetőek, nemcsak azért, mert igen sok azonos karakterjegy található bennük, hanem azért is, mert ezeket a törvényi szabályozást követően elrendelt hitbizományok alapítóinak felmenői alapították, mintegy megalapozva „az

öröklési gyakorlatot” a családban. Fontos ismételt hangsúlyoznom, hogy nem a hitbizományt mint jogintézményt kívánom feltárni ebben a fejezetben, hanem azokat az eszközöket, melyekkel az egyes örökhagyók éltek végrendeleteikben annak érdekében, hogy a későbbiekben az örökösök közti vagyoni jogi vitákat és viszálykodást megelőzzék. Az elemzés és a sajátosságok bemutatása itt is a hitbizományi definíció elemeinek mentén történik, tehát az alapítók személyét, a korszakbeli politikai és katonai jelentőségüket, az általuk bírt azon ingó és ingatlan javaik jogi természetét, amelyekről a végrendeleteikben rendelkeztek, az intézkedéseik alaki és érdemi kellékeit, valamint a jószágoknak a későbbi jogi sorsát elemzem. Ez utóbbi ad ugyanis pontos képet arról, hogy az örökhagyók a gyakorlatban a számukra “*de jure*” biztosított jogaikkal “*de facto*” hogyan éltek, és ezt örökösök mennyire tartották tiszteletben. Az ingatlanokról szóló alfejezetet az egyes családok szerint további alfejezetekre bontottam, ezzel téve átláthatóbbá a nagy mennyiségű birtokszerezésről szóló okleveles anyag tárgyalását.

Ebben a fejezetben többek között Thurzó Elek és Thurzó György végrendeletét vizsgáltam, arra való tekintettel, hogy Erdélyi Aladár a „Régi magyar hitbizományok” c. művében arra az álláspontra helyezkedett, hogy Thurzó Elek országbíró és Thurzó György nádor végrendeletei a magyarországi hitbizományok első példái.

Az elemzést valamelyest nehezítette az a tény, hogy a Magyar Országos Levéltárban található Thurzó családi iratok egy része ún. „*irregesztrata irat*”, ami jelenleg nem kutatható, mivel átrendezés alatt áll,³ és sajnos ezek közé tartoznak többnyire a család birtokjogi iratai is. Ami kutatható, az ún. „*regesztrata iratok*” inkább közjogi-politikai tartalmú iratokat tartalmaznak, mint pl. Thurzó György nádorként folytatott levelezései és egyéb iratai, valamint a Báthory Erzsébettel kapcsolatos iratanyag. Így kénytelen vagyok arra a kevés számú okiratra támaszkodni, amely a Bécsi Haus- Hof- und Staatsarchivban található az ott letétben lévő magyar iratok között, illetve az egyéb családi okleveles hagyatékból előkerült okiratokra,⁴ amelyek azonban elősegítik a feltevéseim alátámasztását.

Ugyancsak ebben a fejezetben elemzem a Pálffy és az Illésházy család tagjai, valamint Esterházy Miklós nádor végrendeleteit. Mivel a szakirodalom álláspontja szerint Pálffy Pál nádor 1653. évi végrendeletében hitbizományt alapított, az ő esetében a hitbizomány terminológiát használom annak ellenére, hogy az 1687. évi 9. tc.-et tárgyaló 5. fejezetet megelőző, majorátusokról szóló fejezetben tárgyalom végrendeletét.

A dolgozat következő fejezete az 1687/88-as országgyűlés anyagait tárgyalja, amelynek eredménye többek között az 1687:9. tc. megalkotása lett, amely a magyarországi mágnások részére lehetővé tette a hitbizomány-alapítást. A hangsúly az országgyűlési anyagokon kívül Esterházy Pál nádor tevékenységén van, hiszen az ő személyes közbenjárásának, politikai törekvéseinek köszönhető a hitbizományok becikkelyezése.

A dolgozat tartalma szempontjából célszerűnek látszott ezután a törvényi szabályozást követően alapított hitbizományokat elemezni. A fejezetcím esetében szándékosan alkalmaztam a hitbizomány szót – eltérően az 1687:9. tc.-t megelőző fejezet esetében használt kötött öröklési rend, illetve majorátus kifejezéstől – , hiszen itt már minden

³Erről tájékoztatott az érintett iratok levéltári referense, Dr. Németh István, 2008. augusztus 28-i levelében.

⁴MOL Zichy család oklevéltára.

kétséget kizáróan ezt a jogi terminológiát alkalmazzák maguk a végrendeletek és alapító okiratok is. Itt ugyanazon logikai bontásnak megfelelően tagoltam az egyes alfejezeteket, mint tettem azt a 4. fejezet esetében is.

A gyakorlati példák elemzését követően a dolgozat az 1723. évi országgyűlési anyagnak a tárgyalásával zárul, amely időlegesen pontot tett a magyar hitbizományi szabályozásra, kiegészítve a meglehetősen szűkszavú 1687:9. tc. rendelkezéseit.

A dolgozat összefoglaló fejezetében tárgyalom azokat az eredményeket, melyekre az egyes oklevelek vizsgálatát követően jutottam.

A dolgozatot függelék, forrás- és irodalomjegyzék zárja.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a doktori értekezés tartalmának összefoglalása

II./1.

A témával kapcsolatban végzett kutatásaim érdekes eredményre vezettek, hiszen az előzmények tekintetében olyan fontos, új információkat találtam, amelyek arra engednek következtetni, hogy ez a jogintézményt, ha nem is a törvény szerint meghatározott formájában, de mint a vagyon egy kézben összpontosításának célját szolgáló intézményt, az általam vizsgált nemesi családok már ismerték a törvény keletkezését megelőzően is, és éltek is annak lehetőségével végrendeleteikben.

E tekintetben tehát rá kellett jönnöm, hogy a kép sokkal árnyaltabb annál, hogysem egyszerűen kijelenthetném, hogy valóban egy idegen jogintézmény minden előzmény nélküli inkorporálásáról lenne szó, hiszen az oklevelek elemzése során világossá vált, hogy tulajdonképpen itt egy olyan folyamatról beszélhetünk, amely a 16. század közepétől indult el, és a hitbizományokról szóló törvény becikkelyezésével, illetve pontosabban az 1687:9. tc. magyarázatáról szóló 1723:50. tc. megalkotásával zárult.

Tulajdonképpen, ha igazságos akarnék lenni, akkor ez a jogintézmény legalább annyi magyar sajátosságot hordoz magán, mint amennyi idegen eredetű, és ebben az esetben is igaz az az állítás, hogy tulajdonképpen egy már régóta meglévő szokásjogi gyakorlatot öltöztettünk fel 1687-ben a jogbiztonság végett törvényi köntösbe.

Amikor a hitbizományokról beszélünk, azt a tényt, hogy idegen eredetű jogintézményről van szó el kell fogadnunk, amely szinte minden olyan európai országban létezett, amelyre jellemző volt a hűbéri kötöttség. Eredetét tekintve abban általános a jogtudomány álláspontja, hogy idegen eredetű jogintézményről van szó, mégpedig maga a név – *fideicommissum* – a római jogból eredt, az intézmény azonban Spanyolországban fejlődött ki, és onnan terjedt el.

Tény az is, hogy sok hasonlóságot mutatnak a magyar hitbizományok a külföldiekkel, ám a fenti elemzések alapján azt is tényként kell elfogadni, hogy egy olyan jogintézményről van szó, amely intézményi sajátosságait tekintve beleilleszkedett a magyar jogrendszerbe és úgy mond „jó időben jelent meg jó helyen”, akkor, amikor a magyar öröklési jogban arra szükség volt.

A vizsgált dokumentumok alapján nem támasztható alá minden kétséget kizáróan az, hogy jutalmul kaptuk, sem az hogy külföldi mintára a magyar főnemesek akarták volna, viszont az elmondható, hogy egy magyar főnemes, jelesül Esterházy Pál akarta.

Megállapíthatjuk azt is, hogy a külföldi minta valószínűleg nem volt ismeretlen a magyar főnemesek számára, tekintve, hogy sokan házasodtak közülük idegen családok

női leszármazóival, mint azt az ifjabb és idősebb Pálffy Miklós, valamint Pálffy Pál esetében is mutatja a példa, és sokan jártak a fiatal magyar nemesek közül Európa szerte ún. „*kavalierstour*”-okon,⁵ és tanultak külföldi egyetemeken⁶, az ország főméltóságai pedig többször is jártak hivatalos követségben idegen uralkodóknál, mint Esterházy Pál Nádasdy Ferencsel együtt, amikor elkísérték a császárválasztásra, ám amikor a hitbizomány-alapítást, mint lehetőséget megkapták a magyar főnemesek 1687-ben, akkor nem a külföldi mintának a követése lebegett véleményem szerint a szemük előtt, hanem az adományos vagyonban való szabad rendelkezési jognak a biztosítása azáltal, hogy a király a jóváhagyással mintegy lemond a dologi jogáról és annak a célja, hogy legyen végre tényleges törvényi kötőerő az örökhatározó végrendeletében megállapított öröklési rendre nézve.

Véleményem szerint a majorátusok és hitbizományok kezdetben nem az uralkodóval szemben, hanem a családban lévő osztályos atyafiakkal szemben biztosítottak jogi védelmet, és csak Buda visszafoglalását követően felemelkedő új arisztokrata rétegben jelent meg a család fényének gyarapítása, mint elv, a célszerűségi okok mellett. Az új arisztokrácia pedig vagyoni gyarapodásának köszönheti a felemelkedését, amelynek alapját azok a birtokadományok képezték, amelyeket az uralkodó juttatott a hozzá hűséges alattvalói számára, márpedig ebben az időszakban kiemelkedni akkor lehetett, ha valaki a *kereszténység legádázabb ellenségének tekintett török*” ellen saját vagyona és „*vére hullajtása*” árán harcolt az uralkodó mellett.

Ily módon a jószággyarapodások kétféleképpen keletkeztek a 17. század folyamán, vagy valaki tiszta illetve vegyes adományba kapott adott nemesi birtokot a katonai szolgálataiért, vagy az olykor pénzsűkében lévő uralkodót kisegítette, aki oly módon hálálta azt meg, hogy a zálogkölcson biztosítékként juttatott ingatlant később a zálogbirtokos impetrációjára válaszként „inscribálta” a zálogbirtokosra és annak leszármazóira. Miután tudta, hogy ezek a családok hozzá hűségesek jutalomként, illetve további hűséges szolgálat elvárhatóságának reményével egy olyan alattvalói réteget teremtett meg az uralkodó is a maga számára, akiknek hűségében mindig megbízhatott, néhány kivételtől eltekintve, ezért az adományosoknak haláluk esetére is szabad rendelkezési jogot biztosított minden vagyonukra nézve, természetesen oly módon, hogy ez addig terjed, míg az adománylevélben meghatározott utolsó birtokosnak is magva nem szakad, hiszen akkor a birtokban feléled a király dologi joga. Ám mindaddig, amíg ez be nem következett, az adományos, mint „*primus acquisiteur*” erről tetszése szerint rendelkezhetett, anélkül, hogy azt az osztálykor commassálnia kellett volna.

Ebben több tényező is közrejátszott, nem lehet szigorúan csak jogi szempontból górcső alá venni a kérdést, hiszen látnunk kell benne, hogy több tényező együttes közrehatása vezetett el az eredményhez. A fent említett öröklési jogunkban gyökerező indokokon túlmenően, közrejátszottak a hitbizományok törvényi szabályozásában a 17. század végének politikai eseményei, a Wesselényi féle összeesküvés, Buda visszafoglalása a töröktől, a Tököly – féle felkelés leverése, a főnemesség két táborra szakadása és az új aulikus érzelmű magyar arisztokrácia kialakulása, amely egyre nagyobb súlyt szeretett volna a politika színterén játszani. Másrészt ez az időszak a

---

⁵ Toma, 2005, pp. 192-214

⁶ Zichy, 1934, p. 7

magyarországi barokk kezdetének időpontja is, amelynek szellemisége áthatja a tehetős magyar főurakat, és így előtérbe kerül náluk a genealógia és családtörténeti kutatások. Tágabb értelemben véve ez is közrejátszott abban, hogy törekvéseiknek minden lehetséges módon próbáltak eleget tenni, ezt pedig a hitbizományok által megvalósíthatónak gondolták, ezért hangsúlyozzák a „*splendor familiae*” jellegét a hitbizománynak.

Ezért elfogadjuk azt az állítást, miszerint idegenből jött a példa, de azt nem állíthatjuk minden kétséget kizáróan, a fentiek alapján, hogy ezt spanyol mintára, a spanyol hitbizományi intézmény, mint idegen jogintézmény egyszerű átvételével honosítottuk meg hazánkban minden előzmény nélkül, inkább a fent említett példák azt igazolják számunkra, hogy már létező szokásjogi gyakorlat törvényi rögzítésére került ugyanúgy sor 1687-ben a hitbizományok esetében, mint 1351-ben az ősiség dekrétumba foglalásakor.

II./2.

Mindenekelőtt a téma részletes kifejtéséhez szükséges annak megalapozása, hogy mit tekint a szakma hitbizománynak, milyen karakterjegyeket sorol fel általános hitbizományi jellemzőként. Ha ennek a jogintézménynek meghatározást kívánunk adni, akkor azt két irányból közelíthetjük meg, egyrészt a vonatkozó jogszabályok felől, másrészt a témában író szerzők meghatározásai alapján, azokban megkeresve a közös tartalmi elemeket, kísérletet tehetünk a jogintézmény pontos definiálására.

A dolgozat első fejezetében a fent említettek okán a magyar hitbizomány-fogalom tisztázására kerül sor, hiszen amellett, hogy ez alapozza meg a téma későbbi részletes kifejtését, szükséges annak meghatározása, hogy mit értünk pontosan hitbizomány, illetve annak a *majoratus* illetve *fideicommissum* latin megfelelője alatt, mert véleményem szerint az elnevezés, az intézmény által elérni kívánt cél változásával együtt változott.

Szokásjogi szinten ugyanis, már a 16. században is találunk példákat, de a 17. század elejétől rendszeresen előfordul a főnemesi családok esetében, hogy adományozás útján szerzett, vagy egyéb szerzett jószágokra *majoratus* szerinti öröklési rendet írnak elő, azzal a céllal, hogy a jószág az egy kézben maradás által ne aprózódjon el, és ezáltal járuljon hozzá a család „vagyoni súlyának” növeléséhez. Később az 1687:9. tc. becikkelyezésével elterjed az intézményre általánosan a *fideicommissum* megjelölés, amely, mint az e törvény és a későbbi 1723. évi törvények szavaiból is, meg az egyes elemzett hitbizományi oklevelekből is kiderül, már a jogintézmény egy másik karakterisztikus elemét, az elidegenítési és terhelési tilalmat emeli ki, amely a hitbizományi vagyonban meglévő családi tulajdonnak és a hitbizományi várományosok érdekeinek védelmére helyezi a hangsúlyt elsősorban.

II./3.

Hitbizománynak tekintjük a jogtörténet – tudomány jelenlegi álláspontja szerint, az egyes szerzők álláspontjait összevetve: az alapító által, királyi engedéllyel meghatározott, kötött öröklési rendnek alávetett, eredete szerinti szerzett jószág vagy jószágok összességét, amelyre nézve elidegenítési és terhelési tilalom áll fenn.

Ezek azok a tartalmi elemek, amelyek az egyes szerzők álláspontjai szerint közösek a hitbizomány meghatározására nézve. Van olyan szerző, aki pontos definíciót ad, mint HUSZTY, KÖVY, az ő nyomán FOGARASI, KELEMEN, Kelemen alapján CZÖVEK, FRANK, SZLEMENICS, MARKOVICS, illetve a későbbi szerzők közül KATONA, ECKHART, és van olyan, aki a jogintézmény egyes tartalmi elemeit taglalva igyekszik közelebb jutni a jogintézmény lényegéhez, anélkül, hogy egy összefoglaló jellegű meghatározást adna, mint KÁLLAY István, ZLINSZKY Imre illetve ZLINSZKY János.

Az 1687:9. tc. tulajdonképpen nem írja körül a fideicommissum fogalmát, csak engedélyezi a mágnások számára, hogy birtokaik elaprózódásának megakadályozása és a családi vagyonnak a védelmében a szerzeményeiken uralkodói megerősítéssel hitbizományt alapítsanak, amelyek hitbizományi jellegüknél fogva elidegenítési és terhelési tilalom alá esnek.

II./4.

A dolgozat a hitbizomány-fogalom tisztázását követően, a következő fejezetben az 1687:9 tc.-et megelőzően alapított majorátusokat elemzi, amelyek mintegy a törvény keletkezését követően alapított hitbizományok előfutárainak is tekinthetők. Megállapítható az egyes oklevelek alapján, hogy ezek mindenképpen előzmények a későbbi hitbizomány-alapítási gyakorlat megalapozása szempontjából, nemcsak azért mert igen sok azonos karakterjegy található bennük a később alapított hitbizományokkal, hanem azért is, mert ezeket a későbbi, a törvényi szabályozást követően elrendelt hitbizományok alapítóinak felmenői alapították, mintegy megalapozva a „az öröklési gyakorlatot” a családban. Az elemzés és a sajátosságok bemutatása itt is a hitbizományi definíció elemeinek mentén történik.

Ebben a fejezetben többek között Thurzó Elek és Thurzó György végrendeletét vizsgáltam, arra való tekintettel, hogy jelenleg a szakmában kérdéses Erdélyi Aladárnak az az állítása a „Régi magyar hitbizományok” c. művében, miszerint a Thurzó Elek országbíró és később Thurzó György nádor végrendeleteiben a magyarországi hitbizományoknak az első példáját véli előfordulni. Habár ma már nyilvánvaló számunkra az oklevelek vizsgálatát követően, hogy a Thurzók nem alapítottak hitbizományt, hanem közbirtokosságról volt szó az árvai jószág esetében, megfigyelhetjük azt is, hogy korábban, még a hitbizományok 1936-os reformjáról szóló törvényjavaslat tárgyalása során is érezhető a bizonytalanság a két Thurzó, Elek és György, végrendeletével kapcsolatban. Köszönhető ez annak, hogy a konzervatívabb országgyűlési képviselők Erdélyi Aladár 1912-ben megjelent munkája nyomán hajlamosak voltak úgy vélni, hogy itt nem egy idegen eredetű jogintézmény meggyökeresedéséről van szó az ország töröktől való visszafoglalását követően, hanem egy olyanról, amely Magyarországon már sokkal korábbról fogva létezett. A bizonytalanság okát pedig elsősorban az adta, hogy ezek a végrendeletek tartalmazzak „hitbizományszerű” intézkedéseket, ám összességében nem jelenthető ki róluk egyértelműen, hogy hitbizományok lettek volna, hiszen maga az elnevezés sem jelenik meg a végrendeletekben, másrészt olyan időben keletkeztek, amikor a hitbizomány intézménye még Európa többi országában is csak „gyerekcipőben” járt és a fennmaradt későbbi oklevelek sem támasztják alá, hogy maga a család hitbizományként tekintett volna a két végrendeletben foglalt intézkedésekre, még azt

követően sem, hogy a hitbizományok Magyarországon törvény által szabályozva lettek.

Ma már világos számunkra, hogy a Thurzók nem rendelkeztek hitbizománnyal, ennek ellenére azonban a szerzett jószágokban elrendelt kötött öröklési rend gyakorlatára vonatkozóan fontos adalékkal szolgálnak. Az elemzést valamelyest nehezítette az a tény, hogy a Magyar Országos Levéltárban található Thurzó családi iratok egy része ú.n. „*irregesztrata irat*”, ami jelenleg nem kutatható, mivel átrendezés alatt áll, és sajnos, mint számomra kiderült ezek közé tartoznak többnyire a család birtokjogi iratai is. Ami kutatható, az ú.n. „*regesztrata iratok*” inkább közjogi – politikai tartalmú iratokat tartalmaznak, mint pl. Thurzó György nádorként folytatott levelezései és egyéb iratai, valamint a Báthory Erzsébettel kapcsolatos iratanyag. Így kénytelen vagyok arra a kevés számú okiratra támaszkodni, amely a Bécsi Haus- Hof- und Staatsarchivban található az ott letétben lévő magyar iratok között, illetve az egyéb családi okleveles hagyatékból előkerült okiratokra, amelyek azonban elősegítik a feltevéseim alátámasztását.

Ugyancsak ebben a fejezetben elemzem a Pálffy és az Illésházy család tagjai, valamint az Esterházy Miklós nádor által alapított majorátusokat.

Az alapítók tekintetében itt azt a következtetést vonhatjuk le, hogy mindnyájan magyar főnemesi családok tagjai, akik politikailag is nagy súlyt képviselnek, hiszen többen közülük az ország nádorai, mint Thurzó György, Illésházy István, Esterházy Miklós vagy Pálffy Pál, mások pedig a török elleni harcokban emelkednek ki és vitézségükért számtalan adományban részesülnek, illetve az uralkodó szabad rendelkezési jogot biztosít számukra a vagyonuk tekintetében, mint idősebb Pálffy Miklós. Személyes kiemelkedésük okán hatalmas vagyonra tesznek szert, amelyek többnyire adományos vagy adományozáson kívül szerettek ezáltal megalapozva a családjuk vagyoni súlyát.

A kötött öröklési rendnek alávetett jószágok természetéről azt mondhatjuk, hogy többségükben olyan birtokok voltak, amelyek először zálog címén voltak az egyes családok birtokában, majd miután az uralkodó nem váltotta azokat vissza a zálogból, mintegy vegyes adományként adta az említett családok tulajdonába. Ez leginkább a fent felsorolt esetekből az Esterházyak jószágai tekintetében figyelhető meg, ahol az uralkodó különböző módon rendelkezik azokra az esetekre, ha vannak férfi leszármazók, mert akkor adományos jelleget ölt a jószág, míg a nők esetében él a visszaváltás jogával az eredeti kölcsönösszeg visszafizetése ellenében.

Akadtt köztük azonban új adomány is, mint az árvai vár- és birtokadomány, hiszen ott az uralkodó a korábban Thurzó Ferencnek juttatott adományt fia, György számára megerősítette és új adományba adta, aki ezáltal, mint *primus acquisiteur* rendelkezési jogot nyert felette.

Azt is látjuk, hogy itt kifejezetten olyan jószágokról, illetve várakról esett szó, amelyek nem egy vármegye központi jelentőségű várai voltak, de természetesen katonai szempontból jelentős volt a védelmük. Az uralkodó olyan vár tulajdonjogáról soha nem mondott le, amely egy vármegye meghatározó központja volt, mint pl. a pozsonyi, vagy az árvai vár, ott mindig kifejezetten kijelentette, hogy fenntartja rajta a dologi jogát.

Az említett ingatlanok mellett az egyes családoknak számos nagy értékű ingóság is volt a tulajdonában, amelyek ma már valamely hazai vagy nemzetközi hírű múzeum

gyűjteményének részei és ezek is annak köszönhetően fennmaradásukat, hogy a majorátusok alapítói ugyanúgy elidegenítési és terhelési tilalomnak vetették alá, mint az ingatlanokat.

A fent említett jószágok szerzői éltek azzal a jogukkal, hogy ezeken a jószágokon, mint első tulajdonosok, a király engedélyével olyan öröklési rendet határozzanak meg, amely elősegíti annak az egy kézben tartását. Ez az öröklési rend pedig a *majoratus* elve volt, amely a korszakban leggyakrabban használt öröklési rend-meghatározás tekinthető, hiszen számos nyugati országban még a korona öröklésének a rendjét is ez alapján írták elő. Innen eredt a *fideicommissum* mellett szinonim terminológiaként használt *majoratus* is a későbbiekben.

Az említett majorátusok elrendelésére végrendeletekben került sor, itt még csak elvétve találunk egyéb okiratban megjelölt öröklési rendet (pozsonyi vár- és birtokadomány a Pálffyak számára), de többségében a végrendeletben kikötött kötelező átszállási rend jellemző, amelyhez az uralkodó vagy oly módon adta a beleegyezését, hogy magát a végrendeletet erősítette meg, vagy előzetesen biztosított az örökhagyó számára szabad rendelkezési jogot minden vagyona felett. Ezáltal az örökhagyó rendelkezése mintegy királyi megerősítést nyert, arról biztosítva őt, hogy mindaddig, míg az uralkodó dologi joga, az adománylevélben megjelölt örökösök *deficiálása* által fel nem éled, irányadó az örökösökre nézve és őket ebben a kincstár részéről senki háborgatni nem fogja. Hasonlóképpen, amennyiben az öröklési várományos státusában lévő osztályos atyafiak is beleegyezésüket adták az örökhagyó végrendeletéhez, nem volt annak akadálya, hogy az örökhagyó arról a tetszése szerint szabadon rendelkezessen.

Ha a fent leírtakat össze akarjuk foglalni, akkor azt kell mondanunk, hogy szép számmal találhatunk a magyar jogban olyan előzményeket, amelyek arra engednek utalni, hogy ez a jogintézmény már ismert volt a magyar arisztokrácia számára, a törvényi rögzítést megelőzően is, akik éltek a szabad rendelkezési jogukkal a megszerzett vagyonuk elaprózódásának megakadályozása végett és a magyar hitbizományi jog kezdetei nem Pálffy Pál nádor 1653-ban készült végrendeletéig vezethetőek vissza, hanem annál sokkal korábban, hiszen már Thurzó Elek országbíró 1542. évi végrendeletében is a majorátushoz hasonló öröklési rend meghatározását figyelhetjük meg.

Az is igaz viszont, hogy törvényi kötőerő hiányában a fent említett majorátusok esetében az idő és az örökösök akarata döntött arról, hogy az örökhagyó akaratának maradéktalanul érvényt szereznek-e, avagy eltérnek attól, megosztva az egyes jószágokon. Miután törvény nem kényszerítette őket arra, hogy szigorúan hitbizományként kezeljék az említett kötött öröklési rendnek alávetett jószágokat, előfordult, hogy néhány generációval később megosztottak a jószágokon, amelyek az osztály által ősvivé váltak.

II./5.

A törvényi kötőerő hiányán kívánt változtatni Esterházy Pál nádor, aki szorgalmazta a hitbizományok – alapításának törvényi rögzítését. Törekvéseinek eredménye az 1687:9. tc. megalkotása lett. A dolgozat következő fejezete a törvénycikk

megszületésének körülményeit mutatja be, az 1687/88-as országgyűlés anyagainak vizsgálatán keresztül.

Mind a Bécsben található országgyűlési anyagokból és Patachich Boldizsár *Diariumából*, mind Esterházy Pál nádor 1664. és 1678. évi végrendeleteiből egyértelművé válik számunkra, hogy a törvénycikk megszületése szempontjából a hangsúly Esterházy Pál nádor tevékenységén van, hiszen véleményem szerint sokkal inkább köszönhető a hitbizományok becikkelyezése az ő személyes közbenjárásának és politikai törekvéseinek, mintsem annak, hogy az uralkodó a magyar rendeket kívánta ily módon megjutalmazni az örökös királyság elvének elfogadása és az ellenállási jogról való lemondás ellentételezéseként. Ez alátámasztható azzal, hogy ahhoz, hogy a rendek elfogadják az örökös királyság elvét és lemondjanak a királyválasztási jogukról a nádornak többszöri közbenjárásra volt szüksége, fáradhatatlanul közvetítve a rendek és az uralkodó között, hiszen a rendek ragaszkodtak évszázados kiváltságukhoz, másrészt I. Lipót, mint abszolutista uralkodó nemhogy jutalmazni nem kívánta a magyar rendeket, hanem azon az állásponton volt, hogy Magyarország területét, mint fegyverrel visszaszerzett területet a saját tulajdonának tekinti, amelyre az ő akarata az egyetlen irányadó. Mint abszolút hatalmú uralkodó nem kívánta a magyar rendek akaratát figyelembe venni, csak úgymond beleütközött a rendek királyválasztási jogába, amikor a fiát, József főherceget, királlyá akarta koronáztatni. Az országgyűlési anyagnak a hitbizományok tekintetében megnyilvánuló szükségességéből arra kell következtetnünk, hogy nem volt ez egy olyan horderejű ügy a rendek számára, hogy a *gravaminákban* részletesen hangot is adjanak neki, viszont sokkal inkább fontos volt ez annak a nádornak, aki a korábban említett végrendeleteiben már hangot adott a hitbizományok szükségességének, részletesen ecsetelve annak áldásos hatását a családok fennmaradására.

Ebből következően, véleményem szerint itt egy feltörekvő, második generációs magyar főnemes, kissé talán erőszakosnak is ható törekvéséről volt szó, akinek legfontosabb célja a családi hírnév megalapozása volt, amelyet a vagyonszerzéssel, valamint a mecénási és kegyességi tevékenységgel kívánt megvalósítani. A végrendeleteiből egyértelműen kiderül, hogy a nádor szabályosan rettegett attól, hogy örökösei, miután törvény által kényszerítve nincsenek, halála esetére eltérhetnek a végrendeletében leírtaktól és tudta, hogy amíg nem áll rendelkezésére törvény kötőerő, addig csak rokonai „józan eszében” bízhat, hogy az atyai tanácsait megfogadják.

Amikor személye az 1687/88-as pozsonyi országgyűlésen előtérbe került, lévén, hogy mint nádor közvetített a rendek és a király között az örökös királyság elfogadása tárgyában, elérkezettnek látta az időt arra, hogy a közérdeken felül a saját személyes érdekeinek is jogi alapot teremtsen.

A fent említett álláspontot ráadásul az is megerősíti, hogy a törvény keletkezését követően sem indult el Magyarországon rohamos hitbizomány-alapítási hullám.

II./6.

A dolgozat tartalma szempontjából a törvényi szabályozást tárgyaló részt követően célszerűnek látszott az 1687-et követően alapított hitbizományokat elemezni. Itt a

fejezetcím esetében szándékosan alkalmaztam a hitbizomány szót eltérően az 1687:9. tc.-t megelőzően alapított kötött öröklési rendek esetében használt majorátus kifejezéstől, mert itt már a törvényi szabályozást követően megfigyelhető ennek a terminológiának az előfordulása is az egyes végrendeletekben, míg azt megelőzően erre vonatkozóan példát sehol nem találtam.

Az itt elemzett hitbizományok négy családhoz, az Zichy, Esterházy, Erdődy, és Szirmay családhoz köthetőek. Mindegyik hitbizomány esetében megállapítható, hogy annak ellenére, hogy a törvénycikk keletkezését követően jöttek létre, szenvedtek alaki hibában (hiszen Esterházy Pál az ősinek tekintett jószágait is hitbizomány alá vetette; a Zichy seniorátust nem hirdették ki, az uralkodó nem hagyta jóvá, ráadásul olyan öröklési rendet, *senioratust*, írt elő, amelyet a törvény nem ismert és ebből az örökösök között a későbbiekben a királyi táblán per is indult az ügy tisztázása végett; a Szirmay – majorátus kihirdetése, sőt a szabályos királyi jóváhagyás is elmaradt) és találhatunk bennük a törvény által előírtaktól eltérő rendelkezések is, mégis az utóélet szempontjából elmondható róluk, hogy mind a családtagok, mind a közvélemény egyöntetűen hitbizományként tekintett rájuk és ily módon maradtak fent egészen a 20. század elejéig – közepéig.

II./7.

A gyakorlati példák elemzését követően a dolgozat az 1723. évi országgyűlési anyagnak a tárgyalásával zárul, amely véleményem szerint időlegesen pontot tett a magyar hitbizományi szabályozásra, kiegészítve a meglehetősen szűkszavú 1687:9. tc. rendelkezéseit. Az 1723. évi országgyűlés alkalmával elfogadott törvénycikkek fejtették ki ugyanis az 1687:9. tc. rendelkezéseit, és egészítették ki a törvényi szabályozást a hitelezők védelmét elősegítő szabályokkal, mint amilyen a hitbizományok kötelező kihirdetésének elrendelése volt.

Az 1687:9. tc. nagy hibája a szűkszavúsága volt, amely számtalan, még szabályozásra váró kérdést nyitva hagyott. Ez meg is látszott azon, amikor a hitbizományok „atyjának” tekinthető Esterházy Pál hagyatékán az örökösei megosztottak és közöttük egy több mint három esztendőn keresztül zajló örökösödési jogvita kerekedett. Ezért a jogbizonytalanság megszüntetése miatt 1723-ra megérett a helyzet, hogy a hitbizományi szabályozást kissé tovább bővítsék. Személyes véleményem szerint ehhez hozzájárult az is, hogy az uralkodó ismerte az Esterházy örökösök jogvitáját, lévén, hogy ő volt Pál nádor végrendeletének „gyámja”, és látva a felmerült problémákat ő maga is szükségesnek találta a részletesebb törvénycikk megalkotását.

Tulajdonképpen az 1723:50 tc. volt az, amely egy hosszú folyamat végére pontot tett azzal, hogy részletesen szabályozta nemcsak a hitbizományokat, hanem az ősi jószágok elprédálóinak helyzetét is. Egy olyan folyamatnak a végére, amely nem 1687-ben, hanem annál jóval korábban kezdődött és az adományokban és az egyéb szerzett jószágokban való öröklésben gyökerezett.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, a hasznosítás lehetőségei

Új tudományos eredmények:

III./1. A dolgozat témája olyan, eddig viszonylag kevésbé kutatott témakört ölel át, amelynek kutatása esetében csak eredeti, primér forrásanyagra, levéltári forrásokra lehetett támaszkodni. Mindenekelőtt a forráselemzés kapcsán új tudományos eredményként értékelhető, hogy bizonyítást nyer az az állítás, hogy a magyarországi hitbizományi szabályozásnak voltak a cél tekintetében szokásjogi előzményei az egyes nemesi családok gyakorlatában az adományos és egyéb szerzett jószágok viszonylatában és nem 1687-ben vagy azt nem sokkal megelőzően, 1653-ban jelent meg a gyakorlatban először.

III./2. A vonatkozó országgyűlési anyagok vizsgálata alapján az eddigi általános, a szakma által elfogadott állásponttal szemben, mely szerint a hitbizományok alapításának mágnások számára való lehetővé tétele, mintegy az uralkodó részéről adott jutalom volt a magyar nemeseknek az ellenállási jogról való lemondásért és a Habsburgok örökös királyságának elfogadásáért, bizonyítást nyert az, hogy ez tulajdonképpen egy feltörekvő, második generációs arisztokrata, Esterházy Pál nádor személyes törekvése volt családi vagyonának megőrzése végett.

III./3. Megállapítást nyert az is, a gyakorlatban előforduló okleveles anyagok feldolgozása alapján, hogy kezdetben ennek a jogintézménynek a célja nem a család fényének és jó hírnevének a megőrzése volt, hanem a vagyonnak az elaprózódástól való megóvása az osztály alóli kivonásával, és az adomány első szerzőjének az adományos vagyonban meglévő szabad rendelkezési jogának biztosítása.

III./4. Az okleveles anyagok vizsgálata alapján bizonyítottnak tekinthető az is, hogy a hitbizományi kötöttség alá rendelt javak nagy többsége adományos természetű volt, mégpedig jellegét tekintve vegyes adomány volt, szemben az eddig elfogadott tudományos állásponttal szemben mely szerint hitbizományt csak adományozáson kívül szerzett vagyonon lehetett alapítani. A hitbizományi kötöttség alá rendelhető jószágok jellegét illetően ugyanis a hangsúly nem annak szerzett mivoltán volt, hanem azon, hogy az alapítás más jogának sérelme nélkül történjen. Ily módon, amennyiben a király lemondott-e az adott jószágban meglévő dologi jogáról és beleegyezését adta-e a szabad rendelkezéshez, adományos jószágban is lehetett hitbizományt alapítani, míg ősi jószág esetében az osztályos atyafiak hozzájárulása kellett az örökhagyó végrendeletéhez és ezáltal elhárult minden esetleges jogi akadály a hitbizomány-alapítás útjából.

Csakúgy, mint minden doktori értekezés esetében, ebben az esetben is igaz, hogy a kutatást nem lehetett befejezni, csak abbahagyni. Jelen dolgozat állomásnak tekinthető a magyar hitbizományi jog kutatása tekintetében, de mindenképpen olyan kiindulópont, amely nélkül a későbbi kutatások nem képzelhetőek el. A továbbiakban a jelenlegi eredményekre támaszkodva szélesebb kontextusban érdemes lenne ezt a jogintézményt dogmatikai szempontból összehasonlítani más országok hitbizományaival, ezáltal teljesebb képet nyújtva a kötött öröklési rendnek alávetett jószágok jogi jellegéről.

IV. Summary

The aim of my research was to investigate the appearance of *fideicommissa* of foreign origin in the Hungarian law of succession. According to the common policy adopted by the Hungarian legal historians both of the previous centuries' and of nowadays' this legal institution enacted by Act 9 of 1687 - creating a possibility for the Hungarian nobles of setting apart their acquainted property from the division and restricting its alienation and encumbrance by setting an order of succession according to which it should be inherited in the family -, was an award for the Hungarian estates for accepting the perpetual order of succession of the Habsburgs to the Hungarian throne and for resigning from their right of resistance.

Becoming enacted by the national assembly of 1687 held in Pozsony did not mean that this legal institute appeared in the Hungarian legal system without having any customary premise. This doctoral thesis points out through the examination of many previously written testaments of Hungarian nobles that the idea of founding *fideicommissa* appeared among the Hungarian nobles many time before its legislation that was the result of the efforts of one person, Palatine Paul Esterházy, who acting as a mediator among the King and the Hungarian estates invoked his political influence to give utterance to his personal ambitions beside acting as a loyal politician.

The methodology of the thesis is to provide a new scientific approach to the history of the Hungarian *fideicommissa* through analyzing original documents of six Hungarian *fideicommissa*-founding noble families (THURZÓ, PÁLFFY, ZICHY, ESTERHÁZY, ERDŐDY, SZIRMAY) comparing the customary praxis with the standpoint of the Hungarian legal historians who have written about this subject. The documents analyzed in the thesis show us that at the time of the legislation of the *fideicommissa* there was no need of a detailed enactment, because the customary law has already developed the most important details and legal requirements of this legal institution.

Beside analyzing those family documents (testaments, donation letters, contracts and king's privilege letters), which prove without any doubt the customary legal existence of the institution named *majoratus* before Act 9 of 1687, the thesis focuses on the diaries and other documents of the national assembly held in 1687 (*gravamina et postulata*) that are a case in point of the hang of my previous arguments that the person of Paul Esterházy was determinative in the coming to existence of this legal institution.

According to the documents the Hungarian *fideicommissum* and *maioratus* can be defined as an institution where the devisor with the optional declaration of the order of succession, having the consent of the King could choose and raise one of his heirs from the other abintestate heirs and name him as exclusive heir of expectancy. With this action he could also decide the "perpetual" order of succession in those properties on which he founded *fideicommissum*.

The first chapter of the thesis focuses on the definitions of the Hungarian *fideicommissum* given by different legal historians as HUSZTY, KÖVY, FOGARASI, KELEMEN, CZÖVEK, FRANK, SZLEMENICS, MARKOVICS, and authors of later times as KATONA, ECKHART, István KÁLLAY and Imre ZLINSZKY.

In the second chapter I am analyzing the *majoratus* of the Thurzó family, founded by Elek Thurzó and Palatine György Thurzó and that of the members' of the Pálffy

and the Esterházy family, such as Miklós and Pál Pálffy and Palatine Miklós Esterházy. They ordered this kind of perpetual order of succession mainly on their acquainted property that they acquired firstly as a mortgage guarantee of a loan-contract from the King but later they got right on them as a mixed-donation in which the King resigned from his *jus regium* and let the *primus acquisiteur* to dispose of his property both *inter vivos* and *mortis causa*. These above mentioned nobles lived the right granted for them and disposed of these donations setting the rule of majority as a binding rule of succession to be followed by their heirs. Because of the lack of legislation the will of the testator wasn't an unchangeable one, and some descendants chose to divide the inherited property among them. So, we can state that according to the will of the testator these orders of succession would have created such a restricted position of the heir of the property as of the possessor of the *fideicommissa*, if the descendants would have had kept the testator's last will obligatory to follow.

In the third chapter I deal with the coming to existence of Act 9 of 1687 analyzing the documents of the Hungarian national assembly of year 1687 and the last wills and testaments written by Palatine Paul Esterházy in which the Palatine proposes his heirs to respect his will of founding *fideicommissa* that would be really useful for maintaining the *splendor* of noble families even if there is no legislative binding force for this legal institution in the Hungarian Kingdom yet.

The next chapter presents the most important legal components of the *fideicommissa* founded by Hungarian nobles between 1687 and 1723. In this part of the thesis the *fideicommissa* of István Zichy of year 1687, of Paul Esterházy of 1695, of István Szirmay of 1711 and of György Erdődy of 1720 are examined.

The last chapter closes the evolutionary arc of the Hungarian *fideicommissa* with the legislative history of Act 50 of 1723 that detailed the provisions of Act 9 of 1687, completing the *fideicommissa* related legal rules with provisions defending the position of the creditors.

The new scientific research results of the doctoral thesis are:

1. Provides a detailed description of the Hungarian customary praxis related to the subject of *fideicommissum* supported by original documents from the time before Act 9 of 1687, proving that this legal institution appeared on the field of Hungarian law of succession from an earlier date that the Hungarian legal historian writing about this subject stated.
2. The doctoral thesis confutes that this legal institution was the award of the Hungarian estates, especially of the Hungarian aristocrats for resigning from their right of resistance and accepting the perpetual right of the Habsburgs to the succession of the throne, but proves that the enactment of *fideicommissa* was the result of the effort of one man, Palatine Paul Esterházy.
3. The aim of this institution at the early stage of its practice wasn't the ensuring of the "*splendor familiae*" but the protection of the acquired property from the division and the accomplishment of the nobles' right of free disposal on their acquainted property.
4. The doctoral thesis also proves that *fideicommissa* even if according to Act 9 of 1687 was allowed to be created only on acquainted property (and according to the common scientific approach of most Hungarian legal historians on acquired property via *extra* donation) also examples can be found in the praxis when

some nobles founded *fideicommissum* on their entailed property belonging to the family and mostly on properties acquired via donation. In case of the acquired property via donation the point was on the fact that the King resigned from his reserved *jus regium* allowing the first owner and possessor of the donated property to live with his right of free disposal and in case of entailed property the right of free disposal became absolute by the consent given by the *fratres condivisionales* to the last will of the testator.

Forrásjegyzék

Haus- Hof und Staatsarchiv – Bécs – Familienarchiv Pálffy (HHStA F.A. Pálffy)

<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 4.c</i>	Szentmáriai Benedek és Zsámbokréthi Péter által Thurzó Elek részére kiállított átvételi elismervény 18.000 aranyforint megfizetéséről Vöröskőért.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 5.</i>	Mária királyné adománylevele bethlenfalvi Thurzó Eleknek Vöröskő váráról.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 1.</i>	Thurzó Elek átengedi Vöröskő birtokát 107.401 forint ellenében Rajmund, Antonius és Hyeronimus Fuggernek. (1535)
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 2.</i>	Thurzó Elek örökbevallja Vöröskő várát Rajmund, Antonis és Hyeronimus Fuggernek és örököseiknek a pozsonyi káptalan előtt.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr.3.</i>	Ferdinánd magyar király adománylevelében megerősíti és királyi beleegyezéssel látja el a Thurzó Elek és Rajmund, Antonius és Hyeronimus Fugger között létrejött szerződést.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 5.</i>	Ferdinánd pallosjogot adományoz a három fent említett Fugger-testvér számára a vöröskői vár és a hozzátartozó birtokok illetékességi területén.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 6.</i>	II. Miksa megerősíti a Fuggereknek Vöröskő várára és a hozzátartozó birtokokra kiadott pallosjogot Anotnius Fugger fiai, Johann, Jakob és Marc és leszármazóik számára.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 4.</i>	A pozsonyi káptalan 1551-ben átírja Antonius, Joannes, Jakob, Georgius, Udalricus, Christophorus és Rajmund Fugger számára a vöröskői várba és a hozzá tartozó birtokokba való beiktatásról szóló oklevelet.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 8.</i>	Rajmund Fugger 9.000 forintért eladja az örökrészét a vöröskői várban és birtokokban Johann Jakob Fuggernek.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 9.</i>	Johann Jakob Fugger eladja örökrészét a vöröskői várban és birtokokban Christophorus és Marc Fuggernek.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 10.</i>	Johann Jakob Fugger örökbevallja a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban lévő 10-ed részét Christophorus, Marc és Johann Fuggernek és örököseiknek.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 11.</i>	21.333 forintról szóló számla, amelyet Christophorus, Marc és Johann Fugger teljhatalmú megbízottja állított ki Johann Jakob Fugger számára.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 12.</i>	Johann Jakob Fugger örökvallását Christophorus, Marc és Johann Fugger számára II. Miksa megerősíti

	1570. október 20-án.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 14.</i>	Christophorus, Marc, Johann és Jakob Fugger, Antonius és Georgius Fugger fiai 100.000 tallér ellenében eladják Vörösköt és a hozzá tartozó birtokokat Thököly Sebestyénnek, aki a királyhoz fordul beleegyezésért.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 15.</i>	II. Rudolf 1579-ben megerősíti az I. Ferdinánd és II. Miksa által adományozott pallosjogot Christophorus, Udalricus, Marc, Johann és Jakob Fugger számára.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 16.</i>	II. Rudolf átírja II. Miksa privilégiumlevelét a vöröskői várbirtok adómentességéről.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 17.</i>	Christophorus Fugger halálát követően a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban lévő hagyatéki rész törvényes öröklés címén Victor Augustus Fuggerre szállt.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 18.</i>	Az augsburgi Szent Mauritius káptalan bizonyoságlevele arról, hogy Christophorus Fugger fiait, Marc, Johann és Jakob Fuggert illeti apjuk hagyatéka a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 21.</i>	II. Rudolf oklevelében jóváhagyja Phillippus, Eduardus, Octavianus Secundus, Rajmund és Johann Georg Fugger osztályos egyezségét a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban lévő hagyatéki részre vonatkozóan 1580. október 5-én.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 22.</i>	Az augsburgi consulok és senátorok testülete által 1580. március 14-én kiadott oklevél arra vonatkozóan, hogy a felmenők és lemenők hiányában elhunyt Christophorus Fugger hagyatéka testvére, Udalricus Fuggerra, illetve másik testvére, Johann Jakob Fugger fiaira: Sigismundus Fridericus, Carolus, Alexandrus Secundus, Victor August, Maximilianus, Severinus, Ferdinandus, Alexis, Joachim, Albert, Constantinus, Traianus és Matthias Fuggerre, valamint szintén testvére, Georgius Fugger örökösire: Philippus Eduardus, Octavianus Secundus, Antonius, Rajmundus és Johann Georgius Fuggerre szállt.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 23.</i>	II. Rudolf 1582. május 25-én kiadott oklevele, amelyben elismeri Viktor Augustus Fugger öröklését a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 25.</i>	Philippus, Eduardus, Octavianus Secundus, Rajmundus és Johann Georgius Fugger 15.000 forint ellenében örökbe vallják a vöröskői várban és a hozzá tartozó birtokokban lévő örökségi részüket Marc Fuggernek.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 24.</i>	II. Rudolf 1582. november 20-án kiadott oklevelében jóváhagyja azt az örökvallást, amelyben Johann és Jakob Fugger 40.000 forint ellenében eladták örökrészüket a vöröskői várban és a hozzá tartozó

	birtokokban Marc Fuggernek.
<i>Arma IV. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 4d.</i>	I. Ferdinánd magyar király 1535-ben Rajmund, Antonius és Hyeronimus Fuggert a magyar nemesek körébe emeli és felruházza a magyar nemeseket megillető jogokkal és szabadságokkal.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc.1. Nr. 5b.</i>	III. Ferdinánd 1651. március 12-i adománylevelének átirata 1766. február 12-éről, amelyben Pálffy Pált és Pálffy István fiát, ifjabb Pálffy Miklóst megerősíti a pozsonyi vár és birtok adományban, valamint a vármegyei örökös főispáni és várkapitányi tisztségben.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 6b.</i>	A pozsonyi káptalan jelentőlevele Pálffy Pál és ifjabb Pálffy Miklós a pozsonyi vár és birtok adományba való bevezetéséről.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 2b.</i>	1598. május 14. II. Rudolf megerősíti erdődi Pálffy Miklóst a Pozsony várban és a várkapitányi tisztségben.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 3b.</i>	1599. július 24. II. Rudolf adománylevele, melyben megerősíti erdődi Pálffy Miklóst a pozsonyi vár adományban.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 1b.</i>	1580. október 23. II. Rudolf Julius Salmis et Newburg halálát követően a pozsonyi örökös főispáni és várkapitányi tisztséget a pozsonyi várral és a hozzá tartozó birtokokkal erdődi Pálffy Miklósnak adományozza.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 4b.</i>	1647. június 18. III. Ferdinánd Pálffy Pált kinevezi pozsonyi örökös főispánná és várkapitánnyá.
<i>Arma II. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 35.</i>	1650. július 22. III. Ferdinánd monyorókeréki Erdődy Gábor halálát követően ifjabb Pálffy Miklóst királyi ajtónállómesterré nevezi ki.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 38.</i>	1653. december 13. III. Ferdinánd Pálffy Pál nádor halálát követően ifjabb Pálffy Miklóst kinevezi pozsonyi örökös főispánná és várkapitánnyá.
<i>Arma I. Lad.1 Fasc. 2. Nr. 40.</i>	1654. január 25. Átirat, melyben III. Ferdinánd Pálffy Pál nádor halálát követően ifjabb Pálffy Miklóst kinevezi pozsonyi örökös főispánná és várkapitánnyá.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 41.</i>	III. Ferdinánd elrendeli ifjabb Pálffy Miklós beiktatását a pozsonyi örökös főispáni és várkapitányi tisztségbe.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 45.</i>	1662-ben I. Lipót ifjabb Pálffy Miklóst monyorókeréki Erdődy György halálát követően tárnokmesterré nevezi ki.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 48.</i>	1679-ben I. Lipót ifjabb Pálffy Miklós halálát követően Pálffy János Antalt nevezi ki a pozsonyi örökös főispáni és várkapitányi tisztségbe.
<i>Arma II. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 7.</i>	1648. február 9. Pálffy Pál nádor és ifjabb Pálffy Miklós megosztoznak a vöröskői ősi jószágban.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 3. Nr. 4.</i>	1600. június 6. II. Rudolf megerősíti erdődi Pálffy Miklós végrendeletét.

<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 3. Nr. 3.</i>	1592. április 3. II. Rudolf szabad rendelkezési jogot ad erdődi Pálffy Miklós számára minden, élete során szerzett és ezután megszerzendő ingó és ingatlan jószágára nézve.
<i>Arma I. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 9.</i>	1673. június 12. Szerződés a vöröskői jószágra vonatkozóan erdődi Pálffy Ferdinánd csanádi püspök és Pálffy Pál fiai, János Antal és János Károly között.
<i>Arma I. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 11.</i>	1682. március 6. Osztályos egyezség Vöröskőre és Szuhára vonatkozóan Pálffy János Antal, János Károly és Harrach Eleonóra, Pálffy Miklós Ferenc és ifjabb Pálffy János gyámja között.
<i>Arma I. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 12.</i>	Jelentőlevél az osztályos atyafiaknak a fenti osztályos egyezség alapján a vöröskői és szuhai ősi jószágban őket megillető portióba való bevezetéséről.
<i>Arma IV. Lad. 5. Fasc. 1. Nr. 9.</i>	Pálffy Rudolf felelete Pálffy Károlynak a vöröskői vár felújításáról szóló jogvitában, 1754-ből.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 3. Nr. 21.</i>	Pálffy Pál nádor végrendeletének codicillusa, amelyet a pozsonyi káptalan előtt tett 1653. december 4-én
<i>Arma IV. Lad. 4. Fasc. 2. Nr. 13.</i>	1598. november 23. Kutassi János, az esztergomi érsek és főkancellár legátusa által kiadott oklevél, melyben erdődi Pálffy Miklós és örökösei számára bérbe adja a vöröskői jószágban lévő 1400 forint értékű tizedjogot, erdődi Pálffy Miklósnak az esztergomi vár visszafoglalásában szerzett érdemeire tekintettel.
<i>Arma I. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 14.</i>	1718. június 29. Az 1688. május 20-i osztályos egyezség átirata ifjabb Pálffy Miklós fiai, Pálffy János és Miklós között a vöröskői és királyfalvi jószágokat illetően.
<i>Arma VIII. Lad. 4. Fasc. 1. Nr. 23.b.</i>	Az 1610. jan. 14-i adománylevél 1648. június 29-én kelt átirata, melyben II. Mátyás Illésházy Gáspárt Trencsén és Liptó vármegyék főispánjává, valamint a trencsényi és a lykawai vár főkapitányává nevezi ki.
<i>Arma VIII. Lad. 4. Fasc. 1. Nr. 23a.</i>	1600. szeptember 16. Illésházy István nádor végrendelete.
<i>Arma VIII. Lad. 4. Fasc. 1. Nr. 24.d.</i>	Oklevél, amely összefoglalja II. Rudolf 1600. évi, II. Mátyás 1610. jan. 14-i adománylevele, valamint Illésházy István nádor 1600. szeptember 16-i végrendelete alapján a trencsényi és liptói főispáni tisztséggel kapcsolatos legfontosabb momentumokat.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 4. Nr. 22.</i>	Illésházy Istvánné Pálffy Katalin végrendelete 1612-ből, magyar nyelven.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 2.b.</i>	Kivonat Illésházy Istvánné Pálffy Katalin végrendeletéből, latin nyelven.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 6.b.</i>	1623. január 13. Szerződés Pálffy István, János és Pál között a bazini és szent györgyi jószágra

	vonatkozóan.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 3b.</i>	1622. augusztus 6. A Pálffy-testvérek, István, János és Pál 200.000 magyar forintot ígérnek II. Ferdinándnak Szent Györgyért és Bazinért.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc.2. Nr. 9b.</i>	1625. október 12. II. Ferdinánd 200.000 magyar forint ellenében zálogkölcsönbe adja Szent Györgyöt és Bazint a Pálffy-testvéreknek.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 10.</i>	1625. október 19. A magyar kamara jelentése arról, hogy a fent említett Pálffy-testvérek gazdasági nehézségeikre való tekintettel visszalépnek a zálogkölcsön szerződéstől.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 12b.</i>	1686. június 19. Átirat II. Ferdinánd 1626. április 24-i okleveléről, melyben átengedi Szent György és Bazin birtokát Pálffy Istvánnak.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 13b.</i>	Pálffy István írásbeli nyilatkozata Szent György és Bazin átengedéséről.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 14b.</i>	1626. június 18. A Szent Györgyre és Bazinra szóló zálogkölcsön-szerződés meghosszabbítása további 6 évre Pálffy István számára.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 15b.</i>	1626. augusztus 20. Ebeczki Imre elismervénye arról, hogy Pálffy István a kezeihez 30.000 rhénes forintot lefizetett Szent Györgyért és Bazinért.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 18b.</i>	1635. március 13. II. Ferdinánd 50.000 forint ellenében meghosszabbítja a zálogkölcsön-szerződést Pálffy Istvánnak Szent Györgyre és Bazinra.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 14a.</i>	1606. július 4. Illésházy István nádor és neje, Pálffy Katalin, valamint örökösök 250.000 magyar forint ellenében további 10 évre zálogkölcsönbe kapják Szent Györgyöt és Bazint.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 15a.</i>	1609. február 17. 326.000 forint ellenében a zálogkölcsön szerződést II. Mátyás 10-ről 20 évre hosszabbítja Illésházy István és Pálffy Katalin számára a szentgyörgyi és bazini birtokra.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 8.</i>	1575. január 29. II. Miksa Krussith Jánosnak zálogba adja Szent Györgyöt és Bazint 6 év időtartamra 132.000 tallér ellenében.
<i>Arma IV. Lad. 5. Fasc. 2. Nr. 2.</i>	1593. augusztus 20. II. Rudolf engedélye erdői Pálffy Miklós számára, hogy Szent István, Szent János és Szent Joachim falvak kilencedét a Csesztén létesítendő szegényháza és iskolára fordítsa.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 2a</i>	1583. augusztus 6. II. Rudolf zálogkölcsönbe adja Borostyánkő várát Julius Salmis et Newburg-nak.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 3b.</i>	1592. július 29. Feiérkövi István nyitrai püspök oklevele arról, hogy erdői Pálffy Miklós 84.156 forint ellenében kiváltja Borostyánkő várát Julius Salmis et Newburgtól.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 2b.</i>	1592. április 16. Erdői Pálffy Miklós 30 évre zálogba kapja Borostyánkő várát II. Rudolftól további 10.000 tallér ellenében azzal a kikötéssel,

	hogy a határidő lejártát követően ő vagy örökösei nem tartoznak azt visszaadni.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 4b.</i>	1592. augusztus 4. Erdődi Pálffy Miklós kilenc évre elzálogosítja Borostyánköt Illésházy Istvánnak és nejének, Pálffy Katalinnak 10.000 forint ellenében.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 7b.</i>	1603. július 7. II. Rudolf lemond erdődi Pálffy Miklós örökösei javára Borostyánkő váráról és az abban rejlő minden királyi jogáról 180.000 forint ellenében.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 10b.</i>	1603. november 7. Fugger Mária lemond Borostyánkőről a fiai javára.
<i>Arma VI. Lad. 1. Fasc. 1. Nr. 11b.</i>	1646. november 16-án kiadott oklevél, amely átírja a pozsonyi káptalan 1604. június 13-i jelentőlevelét arról, hogy Erdődi Pálffy Miklós fiait, Istvánt, Jánost, Pált, Miklóst és leányait, Zsófiát, Magdolnát és Katalint Fugger Máriával együtt bevezették Borostyánkő várába és a hozzátartozó birtokokba.
<i>Arma II. Lad. 21. Cap.2. Fasc. 1. Nr.1.</i>	1619. július 16. Oszályos egyezség Pálffy István, János, Pál és Miklós között Vörösköre és Borostyánköre, valamint anyjuk, Fugger Mária özvegyi haszonélvezeti jogának megváltása.
<i>Arma III. Lad. 1. Fasc. 1. Nr.9.</i>	1575. Krussith Jánost nejével, Pálffy Katalinnal és lányukkal, Helénnel együtt bevezetik a szentgyörgyi és bazini birtokokba.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc.2. Nr. 1.</i>	1653. november 24. Pálffy Pál zálogba adja a bajmóczi és detrekői várat a marcheggi kúriával és tartozékaival együtt feleségének, Francisca Khueninnek.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 4. Nr. 36.</i>	1681. Harrach Eleonóra kérésére Szelepcsényi György esztergomi érsek átírja Pálffy Ferdinánd 1680. szeptember 30-i végrendeletét.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 2. Nr. 4.</i>	1649. január 17. Ifjabb Pálffy Miklós hitbérkötelezése Harrach Eleonórának.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 2. Nr. 30.</i>	1679. január. 14. Ifjabb Pálffy Miklós végrendelete.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 2. Nr. 39.</i>	1653. december 13. III. Ferdinánd Francisca Khuenint gyermekei gyámjává nevezi.
<i>Arma I. Lad. 10. Fasc. 1. Nr. 17.</i>	1694. július 1. A bazini és szentgyörgyi jószágok megosztása Pálffy János és Miklós, ifjabb Pálffy Miklós fiai között.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 3. Nr. 21.</i>	1653. november 26. Pálffy Pál nádor végrendelete.
<i>Arma I. Lad. 1. Fasc. 3. Nr. 108.</i>	1726. augusztus 22. A Pálffy Pál által alapított hitbizomány kihirdetése.
<i>Arma I. Lad. 2. Fasc. 2. Nr. 8.- 9.</i>	1749. augusztus 15. Gróf Pálffy János végrendelete és annak codicillusa.
<i>Arma I. Lad. 9. Fasc. 4. Nr. 68.</i>	1751. augusztus 19. Gróf Malabayla Canale Jeromos felesége, Pálffy Mária Anna és fiuk, Pálffy János nevében tiltakozik Pálffy János 1749. augusztus 15-i végrendelete ellen, mivel az ő águkat kirekesztette a hitbizományban való öröklésből.
<i>Arma I. Lad. 2. Fasc. 2. Nr. 8-9.</i>	A fenti végrendelethez csatoltan, azonos jelzet alatt

	található Pálffy János nyilatkozata 1751. december 20-i dátummal a végrendelet végrehajtásával kapcsolatban.
<i>Arma I. Lad. 2. Fasc. 6. Nr. 1.</i>	1751. december 20. Pálffy Károly és Pálffy János megosztózik a Pálffy János után maradt jószágokon.
<i>Arma I. Lad. 2. Fasc. 6. Nr. 8.</i>	1763. április 2. Stubenberg Mária Julianna bevallása arról a 4.000 forint értékű drágakövekkel díszített gyűrűről, amelyet férjétől kapott, és amelyet a Pálffy Jánostól származó örökösök kihalását követően Pálffy Miklós nádor ága örököljön a majorátus öröklési rendje szerint.

Haus- Hof- und Staatsarchiv – Bécs – Sammlung KOS (HHStA – KOS)

<i>1634. II. 13¹</i>	1634. február 13. II. Ferdinánd levele a pozsonyi káptalanhoz, hogy Pálffy Pált a detrekői adományba vezessék be.
<i>1634. II. 13.²</i>	1634. február 13. II. Ferdinánd adománylevele Pálffy Pál számára Detrekőről és a hozzá tartozó birtokokról.
<i>1602. VII. 23.</i>	1602. július 23. II. Rudolf oklevele, melyben átírja azt az 1600. január 17-én kelt szerződést, melynek értelmében Báthori István országbíró a dévényi várhoz tartozó négy szőlőjét eladta erdődi Pálffy Miklósnak.
<i>1625. XII. 2.</i>	1625. december 2. II. Ferdinánd oklevele, melyben megerősíti Keglevich Ferencet és testvérét monyorókeréki Erdődy Zsigmondné, Keglevich Anna Máriát a dévényi vár és hozzá tartozó jószágok birtokában.
<i>1647. VI.15.</i>	1647. június 15. Pálffy Pál adományba kapja III. Ferdinándtól a pozsonyváraljai birtokot.
<i>1682. III. 2.</i>	1682. március 2. II. Rudolf oklevele a pozsonyi káptalanhoz, amelyben Harrach Eleonóra részére megerősíti a korábbi zálogkölcson-szerződésekről szóló okleveleket, amelyek Pálffy István és testvére, Pál között jöttek létre.
<i>1654. II. 3.</i>	1654. február 3. A zágrábi káptalan két kanonok, Millich György és Jantolkovith János eskü alatt tett bevallása alapján írásba foglalja Keglevich Ferenc örökvallását.
<i>1553. IV. 28.</i>	1553. április 28. A bécsi Szent Dorothea konvent nevében János prépost Ecchius Julius Salmis és Nicolai Salmis részére átírja I. Ferdinánd 1552. július 10-i adománylevelét

Haus- Hof- und Staatsarchiv – Bécs – Ungarische Akten (HHStA – Hungarica)

<i>Hungarica, Fasc. 109. Konv. C. (1576. VII.) Fol. 5-6.</i>	1576. július 5. Károly főherceg levele testvéréhez, II. Rudolfhoz Árva vármegye és az árvai vár helyzetét
--	---

	illetően.
<i>Hungarica, Fasc. 109. Konv. D. (1576. VIII.) Fol. 45-60.</i>	Árva vármegye közgyűlésének, ghymesi Forgách Imrének, Zrínyi Katalinnak és Thurzó Szaniszlónak folyamodása II. Rudolffhoz, az árva vármegyei főispáni tisztség és a kiskorú Thurzó György gyámsága ügyében.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 28.</i>	1582. március 9. II. Rudolf oklevele arról, hogy Thurzó György gyámságának ügyét tanácsosai révén kivizsgáltatja.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 44.</i>	1522. március 22. Az egri püspök véleménye Thurzó György gyámsági ügyét illetően.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 45.</i>	Zrínyi Katalin folyamodása az uralkodóhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 48.</i>	1582. március 30. Az egri püspök (Radéczi István) levele II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 139-140</i>	1582. november 6. Az egri püspök (Radéczi István) levele II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 142-144.</i>	1582. november 12. Az egri püspök (Radéczi István) levele II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 146-147.</i>	1582. október 29. A kiskorú Thurzó György folyamodása II. Rudolffhoz saját gyámsági ügyében.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 162.</i>	1582. december 22. Thurzó Szaniszló folyamodványa II. Rudolffhoz Thurzó György gyámságának ügyében.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 166-179.</i>	1582. június 11. A hrychoi várról és a bicsei kastélyról kiállított osztálylevél Perényi Györgyné bethlenfalvi Thurzó Anna részére.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 181-189.</i>	1582. június 11. A lethawai várról kiállított osztálylevél Perényi Györgyné bethlenfalvi Thurzó Anna részére.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 191-197.</i>	Konzílium az árvai vár ügyében.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 204.</i>	Zrínyi Katalin és gyermekei, Thurzó György, Anna, Orsolya és Katalin folyamodványa II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 207-210.</i>	1582. május 8. Thurzó Szaniszló folyamodványa Thurzó György gyámsági ügyében II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 211-212.</i>	Thurzó Szaniszló folyamodványa Thurzó György gyámsági ügyében II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. (1582-1583) Fol. 220-221.</i>	Zrínyi Katalin folyamodványa II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 114. Konv. B. (1583. I-XII) Fol. 18-21.</i>	1583. február 11. Az egri püspök (Radéczi István) levele a királyhoz Thurzó György ügyében.
<i>Hungarica, Fasc. 114. Konv. B. (1583. I-XII) Fol. 134-135.</i>	Ghymesi Forgách Imre levele II. Rudolffhoz.
<i>Hungarica, Fasc. 176. Konv. A. (1648-1652) Fol. 62.</i>	1651. április 24. III. Ferdinánd oklevele, amelyben felszólítja a Thurzó-örökösöket, hogy az árvai vár és a hozzá tartozó birtokok ügyében válasszanak jószágigazgatót, mert amennyiben azt nem teszik meg, a jószág felosztásra kerül az örökösök között.

<i>Hungarica, Fasc. 181. (1670-1699) Specialia Nr. 18. 1/3</i>	1687. december 7. Útmutatás a Magyar Kamarának Eszterházy Pál birodalmi hercegi címadohányozásával összefüggésben.
<i>Ungarn 402 Comitalia Fasc. 402. Konv. C. 1687/88</i>	Az 1687/88. évi pozsonyi országgyűlés anyaggyűjteménye.
<i>Hungarica, Allgemeine Akten, 1717-1722 Fasc. 200, Konv. A.,C.</i>	Az 1723. évi pozsonyi országgyűlés anyagai.
<i>HHStA Wien, Staatskanzlei, Patente Kt.nr. 14 (Alt 11)</i>	1674. november 2-án I. Lipót által kiadott pátens, amelyben az örökös tartományokban élő nemesek számára lehetővé teszi, hogy jószágokra hitbizományt alapíthassanak.

Magyar Országos Levéltár – Királyi könyvek (MOL – Királyi Könyvek)

<i>Királyi könyvek 7. kötet, pp. 266-267.</i>	1622. augusztus 4. II. Ferdinánd Eszterházy Miklóst Hommonai Drugeth György halálát követően országbíróvá nevezi ki.
---	--

Magyar Országos Levéltár – Zichy család oklevéltára P707 (MOL – Zichy család)

<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 121-124</i>	Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 125-131</i>	Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 133-137</i>	Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 138-141.</i>	Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 143-152.</i>	Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 27. Fasc. 34. Nr. 13.</i>	Széchenyi Ferenc levele 1795. szeptember 25-i keltezéssel gróf Zichy Jánosnénak.
<i>Arma 27. Fasc. 34. pp. 114-117</i>	1782. november 24. Jószágigazgató választása az árvai közbirtokosság élére.
<i>Arma 135. Fasc. 175. p. 5.</i>	1684. október 24. Jelentőlevél arról, hogy Zichy István a kamarától 35.000 forintért a visszaváltás jogának kikötésével zálogba veszi Divényt.
<i>Arma 135. Fasc. 175. pp. 6-9.</i>	1684. október 20. Lipót inscriptiója Divényre vonatkozóan Zichy István és fiai számára.
<i>Arma 135. Fasc. 175. pp. 14-17.</i>	1685. március 22. A magyar kamara számára készült oklevélátirat, mely tartalmazza a besztercebányai kamara 1685. február 24-i jelentőlevelét a divényi jószágok leírásáról.
<i>Arma 135. Fasc. 175. p. 48.</i>	1685. november 13. I Lipót adománylevele a divényi jószágokra vonatkozóan.
<i>Arma 135. Fasc. 175. pp. 46-47</i>	1686. július 16. I. Lipót adománylevelének egyszerű átirata, melyben Zichy Istvánnak, feleségének, Amadé Magdolnának és kettejük fiági leszármazóinak a divényi jószágokat adományba adja.

<i>Arma 135. Fasc. 175. pp. 63-66.</i>	1686. augusztus 2. Az esztergomi Szent Benedek rend konventjének jelentőlevele a Zichyek bevezetéséről a divényi uradalomba.
<i>Arma 135 Fasc. 175, pp. 162-164</i>	1687. január 7. Zichy István végrendelete.
<i>Arma 135. Fasc. 175. pp. 121-124</i>	Folyamodvány az uralkodóhoz a Zichy-család nevében, név és dátum nélkül.
<i>Arma 137 Fasc. 177. pp. 1-82</i>	Az 1747.évi Zichy seniorátusi per anyaga.

Magyar Országos Levéltár – Eszterházy család iratai P 108 (MOL – Eszterházy)

<i>Repositorium 4. Fasc. G. Nr. 66,67,68,70</i>	1695. március 2. Eszterházy Pál nádor végrendelete.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr.1.</i>	1620. április 11. II. Ferdinánd elzálogosította Kismarton és Fraknó jövedelmét Czobor Imrének.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 1, 3</i>	1622. január 24. II. Ferdinánd Fraknót és Kismartont 500.000 forint ellenében elzálogosította Eszterházy Miklósnak.
<i>Repositorium. 8. Fasc. A. Nr. 2.</i>	1626. október 20. Eszterházy Miklós zálogkölcön biztosítékként megkapja Kismartont 284.704 forint ellenében élete végéig. Oklevél eredeti német nyelven.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 3.</i>	1626. október 20. A kismartoni adománylevelél kivonata magyar nyelven.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 4</i>	1622. május 2. Eszterházy Miklós nádor írásbeli nyilatkozata arról, hogy a fent leírt Fraknót és Kismartont neki átengedték.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 5.</i>	1626. szeptember 25. Eszterházy Miklós adományba kapja férfi leszármazóira is kiterjedő hatállyal Kismartont és Fraknót, míg a nők azt továbbra is zálogbiztosítékként bírhatják. Oklevél latin nyelven.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 6.</i>	1626. október 29. A Vas megyei káptalan jelentőlevele a királynak Eszterházy Miklós nádornak a fraknói birtokadományba való bevezetéséről.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 9.</i>	Fraknó vára eredetének levezetése.
<i>Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 26</i>	Eszterházy Miklós ingatlanjainak összeírása.
<i>Repositorium 4. Fasc. E. Nr. 37.</i>	1641. augusztus 14. Eszterházy Miklós nádor végrendelete.
<i>Repositorium 9. Fasc. A. Nr. 8.</i>	1645. december 5. III. Ferdinánd adománylevele Nádasdy Ferenc számára Kismartonról.
<i>Repositorium 9. Fasc. A. Nr. 9.</i>	1646. január 6. Eszterházy László folyamodványa III. Ferdinándhoz az atyjáról reájuk maradt jószágok tárgyában.
<i>Repositorium 9. Fasc. A. Nr. 17.</i>	Eszterházy László folyamodványa III. Ferdinándhoz a kismartoni jószág tárgyában.
<i>Repositorium 9. Fasc. A. Nr. 24.</i>	1648. szeptember 30. III. Ferdinánd Eszterházy Lászlónak, Pálnak és Ferencnek adományba adja Kismartont a hozzá tartozó birtokokkal együtt.
<i>Repositorium 9. Fasc. A. Nr. 28.</i>	1649. február 11. A pozsonyi káptalan jelentőlevele

	arról, hogy Eszterházy Lászlót, Pált és Ferencet a kismartoni adományba bevezették.
Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 37.	A hitbizományhoz tartozó ingóságokról Eszterházy Pál nádor által készített inventárium.
Repositorium 8. Fasc. A. Nr. 38.	A fraknoi jószágban található festmények inventáriuma.
Repositorium 6. Fasc. C. Nr. 32 A	1718. december 19. A Pálffy Miklós nádor előtt lefolytatott per eredményeképpen létrejött megállapodás Eszterházy Mihály és József között.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 3.	1714. Prileszky Pál véleménye és magyarázata Esterházy Pál végrendeletét és codicillusait illetően.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 5.	Emlékeztető és összefoglaló az uralkodó részére az Esterházy Mihály és József között, az atyjuk végrendelete és codicillusai okán támadt nehézségeket és vitás kérdéseket illetően.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 6.	1715 január. Esterházy Mihály válasza Esterházy Józsefnek.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 7.	Esterházy József sürgetése az uralkodóhoz a testvére, Mihály elleni ügyben, pontonként elválasztva azt a nőág követeléseitől.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 8.	1715. december 23. Felszólítás a kancellária részéről Esterházy Józsefnek, hogy az atyja végrendeletével kapcsolatban a megjelölt helyen és időben a miniszteri bizottság előtt jelenjen meg, és a vonatkozó oklevelek bemutatásával compareáljon.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 9.	1715. május 23. Felszólítás a kancellária részéről Esterházy Mihálynak, hogy az atyja végrendeletével kapcsolatban a megjelölt helyen és időben a miniszteri bizottság előtt jelenjen meg, és a vonatkozó oklevelek bemutatásával compareáljon.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 10.	1715 és 1716. Felszólítások az udvari kancellária részéről Esterházy Mihálynak és Józsefnek, hogy az ügyükben compareáljanak. Ehhez csatolják Esterházy József posztulátumait.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 12.	1715. Esterházy Józsefnek az ügyben lefolytatott személyes meghallgatásáról felvett emlékeztető.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 16.	1716. június 12. VI. Károly felszólítja Esterházy Józsefet, hogy 1716. augusztus 21-én a miniszteri bizottság előtt Bécsben compareáljon.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 18.	1716. november 9. Esterházy József folyamodványa az uralkodóhoz, hogy ügyük kivizsgálását a nádor elnöklete alatti bizottságra bízza, amelynek tagjai a magyar királyi kancelláriáról, kettő pedig az osztrák miniszterek közül legyen kijelölve.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 20.	1716. Esterházy József posztulátumai Esterházy Pál végrendeletét és codicillusait illetően a testvére és közötte folyó perben.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 21.	1716. Esterházy József posztulátumainak tisztázata az uralkodó részére.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 22.	Az ügy tényeinek és érveinek összefoglalása az

	Esterházy József és Mihály közötti örökösödési perben.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 23.	Esterházy József követelése Esterházy Mihállyal szemben atyjuk végrendeletét és codicillusait illetően.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 24.	Esterházy Mihály a miniszteri bizottságnak adott válasza Esterházy József posztulátumaira az Esterházy Pál által végrendeletében alapított majorátust illetően.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 25	Esterházy Józsefnek az uralkodóhoz előterjesztett sérelmei.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 27.	1717. március 5. VI. Károly utasítása arra vonatkozóan, hogy a miniszteri bizottság elnökségét Trautson herceg helyett Pálffy Miklós nádorra bízva.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 30.	1718. január 14. Esterházy József emlékeztetője Pálffy Miklós nádor részére a majorátus és a nőági örökösök követeléseinek ügyében.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 35.	1718. február 3. Helyzetjelentés az Esterházy József és Mihály közötti perrel.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 38.	1718. február 12. Esterházy Mihálynak a testvére posztulátumaira adott válaszában másolata.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 42.	1718. március 10. Az albizottság helyzetjelentése Esterházy József számára.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 46.	1718. március 18. Esterházy József által készített feljegyzés a bizottság számára, amely tartalmazza az ügy tényeinek leírását a megjegyzéseivel és állásfoglalásaival együtt.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 48.	1718. március 26. Esterházy József feljegyzései a bizottság számára, amely tartalmazza a sérelmeit az ügyvel kapcsolatban.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 50.	Összefoglalás a zágrábi püspök állásfoglalásáról az Esterházy József és Mihály közti majorátus perrel illetően.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 51.	Helyzetjelentés az Esterházy József és Mihály közötti barátságos megegyezésről.
Repositorium 6. Fasc. A. Nr. 52.	A barátságos egyezség végrehajtásának terve tekintettel Esterházy Pál végrendeletének épségére.
Repositorium 6. Fasc. C. Nr. 32 A.	Az Esterházy József és Mihály közötti majorátus per tartalmi kivonata.
Repositorium 6. Fasc. 3. Nr. 125.	1722. március 21. Átadási szerződés Anna Margit Desanna et Rhodi márkinő, Esterházy Mihály özvegye, Maria Octavia von Gileis, Esterházy József özvegye, Pálffy Anna Eleonóra között a majorátusra vonatkozóan.
Repositorium 3. Fasc. E. Nr. 43.	1693. október 5. Házassági szerződés Esterházy Mihály és Anna Margit Desanna et Rhodi márkinő és udvarhölgy között.
Repositorium 3. Fasc. G. Nr. 55.	1693. október 17. Esterházy Gábor és Margit Krisztina Abensperg et Traun grófnő közötti házassági szerződés.

Magyar Országos Levéltár – Szirmay család iratai (MOL – Szirmay) P 640

<i>1.csomó 1. tétel Fol. 1-5</i>	1707. április 23. I. József grófi címadományozó oklevele Szirmay István számára.
<i>1.csomó 1. tétel Fol. 31-33.</i>	1696. szeptember 9. I. Lipót megerősíti a Szirmay-testvérek, István, Miklós, Péter és András közötti osztályos egyezséget.
<i>1.csomó 1. tétel Fol. 35.- 37.</i>	1807. szept. 13. Magyar Királyi Kamarához címzett dokumentum, melynek célja a Szirmay József Tamás és a fiscus közötti per körülményeinek tisztázása.
<i>1.csomó 2.tétel Fol. 36 – 41.</i>	1850. Ernestus Volkenstein és Szirmay Istvánné Volkenstein Mária grófnő királyi táblán indított perének anyaga Erdődy Györgyné Aspermonth Anna Mária ellen.
<i>1.csomó 3. tétel Fol. 3-8.</i>	1868. Nyomtatott összefoglalás a gróf Szirmay-féle állítólagos hitbizományról.
<i>1.csomó 3.tétel Fol. 9.-10.</i>	1794. szeptember 15. Szirmay Tamás Jób János Nepomuk nyilvános tiltakozása a Borsod vármegyei közgyűlés előtt a Szirmay majorátus javainak elidegenítése ellen.
<i>1.csomó 3. tétel Fol. 11- 13.</i>	1809. augusztus 9. Szirmay László és Szirmay Tamás András özvegye közötti ajándékozási szerződés a Borkút nevű szőlőre vonatkozóan.
<i>1.csomó 4.tétel Fol. 1-2.</i>	1711. augusztus 10. Dessewffy Ádám és Szirmay-Dessewffy Tamás, Szirmay István örökösársai közötti hagyatéki egyezség.
<i>1.csomó 4.tétel Fol. 5.-10.</i>	1761. június 25. Szirmay Tamás, Károly és József megosztóznak az atyjuktól, Szirmay Tamástól maradt jószágokon, és intézkednek édesanyjuk, Barkóczy Klára és nőtestvéreik, Franciska, Kata és Anna hajadoni jogáról és hozományáról.
<i>1.csomó 4. tétel Fol. 11. – 12.</i>	1805. február 5. A makoviczai és tarczai jószág megosztása Szirmay Ádám és Szirmay Tamás között, atyjuk halálát követően.
<i>1.csomó 4.tétel Fol. 13.-14.</i>	Szirmay Tamás János folyamodványa a majorátus ügyeit vizsgáló, király által kiküldött bizottsághoz. – Dátum nélkül.
<i>1.csomó 4. tétel Fol. 15- 17.</i>	1805. március 9. Szirmay Antal és János Tamás osztályos egyezsége.
<i>1.csomó 4. tétel Fol. 17.-18.</i>	1805. február 6. Szirmay Tamás és Szirmay Antal közötti osztályos egyezség.
<i>1.csomó 4. tétel Fol. 19.-20.</i>	1805. január 29. Szirmay János Tamás nyilatkozata a sajszentpéteri jószág és a Szirmay István által alapított majorátus

	ügyében.
1.csomó 4. tétel Fol. 21.	1806. szeptember 9. Szirmay János Tamás, Antal és Tamás megosztóznak a családi szőlőkön.
1.csomó 4. tétel Fol. 23-24.	1806. szeptember 18. Szirmay János Tamás, Antal és Tamás osztályos egyezségének folytatása.
1.csomó 4.tétel Fol. 30-36.	1829. január 23. Szirmay János Tamás végrendelete.
1.csomó 4. tétel Fol. 37.-38.	Szirmay János Tamás végrendeletének végrehajtását igazoló oklevél. – Dátum nélkül.
2. csomó 10. tétel Fol. 13-15.	1690. május 2. I. Lipót jóváhagyja Szirmay István örökbefogadási kérelmét.
2.csomó 10. tétel Fol. 16.	1691. február 15. I. Lipót oklevele, amelyben rehabilitálja Szirmay Istvánt az ellene felhozott vádak alól.
2. csomó 10. tétel Fol. 57.- 61.	1693. október 5-i oklevél 1707-es átírata, amelyben Szirmay István grófi rangot kapott az uralkodótól.
2.csomó 10.tétel Fol. 67-68.	1694. október 24. A szendrői közgyűlés három évre mentesítette Szirmay Istvánt Szirmabessenyőre vonatkozóan az adó, fuvarozás és beszállás alól.
2.csomó 10.tétel Fol. 72.- 74..	1695. január 2. I. Lipót megerősíti Szirmay István adómentességét Szirmabessenyőre vonatkozóan.
2.csomó 10. tétel Fol. 116-122.	1703. május 9. Eödönffy Zsuzsanna folyamodványa az udvari kamarához, hogy férje, Szirmay István németújvári fogságából 100.000 forint ellenében engedtessek szabadon.
2.csomó 10.tétel Fol. 142.-163.	1711. április 14. Szirmay István végrendelete.
2.csomó 10. tétel Fol. 163-180.	Szirmay István 1711. évi végrendeletének és codicillusának kivonata.

Irodalomjegyzék

- Aczél, 1937* = Aczél Béla: A hitbizomány története, bírálatai és megreformálása, Szerzői kiadás, Pusztaföldvár, 1937
- Ágoston, 1905* = Ágoston Péter: A magyar zálogjog története, Budapest, 1905
- Ágoston, 1913* = Ágoston Péter: A magyar világi nagybirtok története. Budapest, 1913
- Ágoston – Oborni, 2000* = Ágoston Gábor – Oborni Teréz: A tizenhetedik század története. Budapest, 2000
- Bakács, 1965* = Bakács István: A magyar nagybirtokos családok hitelügyletei a XVII- XVIII században. Történelmi statisztikai kötetek. Budapest, 1965
- Baranyai, 1937* = Baranyai Béla: Az örökös királyság eszméje 1655-1687. és Esterházy Pál. In: Emlékkönyv Domanovszky Sándor születése hatvanadik fordulójának ünnepére : 1937. május 27. / (szerk: Bakács István János, Baráth Tibor) Bp. 1937, pp. 84-110
- Baranyai, 1942* = Baranyai Béla: Hogyan történt az 1687/88. évi 1-4 törvénycikk szerinti törvényszöveg becikkelyezése, Budapest, 1942, 16-17. p.
- Bárányné, 1938* = Bárányné Oberschall Magda: Pálffy Miklós aranyserlege a Magyar Történelmi Múzeumban. In: Magyar Művészet XIV., 1938., pp. 282-285
- Bardi, 2005* = Bardi Terézia: A mecénás Esterházyak In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 102-112.
- Bariska, 1999* = Bariska István: Történelmi kérdések a 16. századi Nyugat – Magyarországon. In: Nadasdy Tamás (1498-1562) Tudományos emlékülés, Sárvár, 1998. szeptember 10-11. (szerk: Söptei István) Sárvár 1999, pp. 67-87
- Bariska, 2007* = Bariska István: A szent-koronáért elzálogosított Nyugat – Magyarország. 1447-1647. Szombathely, 2007
- Barkóczi, 2005* = Barkóczi István: Az Esterházy képtár. In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 171-186.
- Barrio y Angulo – Diaz de la Carrera, 1640* = Catalina de Barrio y Angulo y Diego Diaz de la Carrera, Recopilacion de las leyes destos reynos

- hecha por mandado de las Magestad Catolica del Rey don Felipe Segundo nuestro señor; que se ha mandado imprimir, con las leyes que despues de la ultima impression se han publicado, por la Magestad Catolica del Rey don Felipe Quarto el Grandenuestro señor. Madrid, 1640
- Barta, 2005** = Barta János: Fényes Esterházy Miklós herceg, a művészetek pártolója. In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 117-131.
- Bartonicz, 1939** = Bartonicz Emma: A magyar királykoronázások története; A magyar Történelmi Társulat könyvei IV., Budapest, 1939
- Béli, 1995** = Béli Gábor: Az új adomány eredete és önálló intézménnyé válása. In: Degré Alajos emlékkönyv. (szerk: Máthé Gábor – Zlinszky János) Budapest, 1995 pp. 59-66
- Benda, 1975** = Benda Kálmán: Habsburg abszolútizmus és rendi ellenállás a XVI-XVII. században. In: Történelemtudomány – Történelemtanítás 6. Budapest, 1975
- Benda, 2007** = Benda Borbála: Az Erdődy család 17. századi genealógiája. In: Turul 2007/(80 évf.) 4. sz. pp. 109-125
- Bérenger – Kecskeméti, 2008** = Bérenger, Jean– Kecskeméti Károly: Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608-1918. Budapest, 2008
- Besta, 1961** = Besta, Enrico: Le successioni nella storia del diritto italiano. Milano, 1961
- Bianchini, 1859** = Bianchini, Lodovico: Della storia delle finanze del Regno di Napoli. Napoli, 1859.
- Bónis, 1945** = Bónis György: Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban. Kolozsvár, 1945
- Bónis, 1969** = Bónis György: Die ungarischen Stände in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts. In: Ständische Vertretungen in Europa im 17. und 18. Jahrhundert (hrsg von Dietrich Gerhard), Göttingen, 1969, pp. 286 – 309
- Both, 1984** = Both Ödön: A magyar feudális tulajdon fő vonásai a kései feudalizmus idején. In: Jogtudományi Közöny (1984) XXXIX. évf. 6. szám. pp. 328-333.
- Brentano, 1911** = Brentano, Lujo: Familienfideikommiss und ihre Wirkungen. Berlin, 1911
- Bubryák, 2005¹** = Bubryák Orsolya: Az ősök tisztelete az Erdődy grófok mecénási programjában. In: Idővel paloták ... Magyar udvari kultúra a 16-17. században. (szerk: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó) Budapest,

2005. pp. 549-581.
- Bubryák, 2005²* = Bubryák Orsolya: Egy 17. századi nemesasszony inventáriumai. Adatok Rákóczy Erzsébet tárházához. In: Művészettörténeti Értesítő (2005) LIV. /1-2. pp. 41-71.
- Buzási, 2005²* = Buzási Enikő: Gondolatok Nádasdy Ferenc mecenatúrájáról, avagy mikor készült az árpási főoltárkép? In: Idővel paloták ... Magyar udvari kultúra a 16-17. században. (szerk: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó) Budapest, 2005. pp. 582-625.
- Buzási, 2005¹* = Buzási Enikő: Képmás és mintakép. Az Esterházy-ösgaléria képi forrásai. In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 159-171
- Ciccaglione, 1892* = Ciccaglione, Federico: Le istituzioni politiche e sociali dei ducati Napolitani. Napoli, 1892
- Clavero, 1974* = Clavero, Bartolome: Mayorazgo. Propriedad feudal en Castilla 1369 – 1836. Madrid, 1974
- Códigos Antiguos de España* = **Códigos Antiguos de España : Colección completa de todos los códigos de España, desde el Fuero Juzgo hasta la novísima recopilación / (compilados por Marcelo Martínez Alcubilla – José. López Camacho) Madrid, 1885**
- Coing, 1985* = **Coing, Helmut: Europäisches Privatrecht. München, 1985**
- Czettler, 1927* = Czettler Jenő: A hitbizomány In: Társadalomtudomány (1927) pp. 183-193
- Czövek, 1822* = Czövek István: Magyar hazai polgári magános törvényről írt tanítások mellyeket néhai Kelemen Imre, császári és apostoli királyi felség' tanátsosának és közönségesen negyvennégy esztendőig törvényt tanító professornak minden ditséreteket felül haladó halhatatlan munkája szerint, a magyar hazafijak és a törvény tanuló nemes ifjúság számára magyar nyelven készített és kiadott Czövek István. Pest, 1822
- Családi hitbizományok 1936* = A családi hitbizományról és a hitbizományi kisbirtokról szóló törvény tárgyalására vonatkozó képviselőházi és felsőházi összes kiadványok, Budapest, 1936
- Csekey István, 1917* = Csekey István: A magyar trónöröklési jog. Jogtörténelmi és közjogi tanulmány oklevélmellékletekkel. Budapest, 1917. pp. 107-162
- Eckhart, 2000* = Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet (szerk: Mezey Barna), Bp. 2000
- Elfgén, 1962* = Elfgén, Anno: Die mejora. Gechichte und Dogmatik im Spanischen und Südamerikanischen

- Recht. In: Neue Kölner Rechtswissenschaftliche Abhandlungen. (hrsg. von Der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln) Heft 21. Berlin, 1962
- Erdélyi, 1912** = Erdélyi Aladár: Régi magyar családi hitbizományok története és joga (1542-1852), Budapest, 1912
- Esterházy, 1901** = Esterházy János: Az Esterházy család és oldalágainak leírása. Bp. 1901.
- Fazekas, 2005** = Fazekas István: Oláh Miklós esztergomi érsek udvara (1553-1568) In: Idővel paloták...Magyar udvari kultúra a 16-17.században. szerk.: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó, Budapest, 2005, pp. 343-361
- F. Vattai, 1966** = F. Vattai Erzsébet: Pálffy Miklós győzelmi serlege, In. : Művészet ,1966. VII. évf. 5 szám
- Flämitzer, 1687** = Flämitzer, Johann Nicholas: Das durch die Österreichische Clemenz wiederum Erquickte Königreich Ungarn. Das ist Ausfühlicher Anzeig wie das Königreich Ungarn die erfreulicher inthronisierung Königs Josephi aus dem glorwürdigsten Erzhauß Oesterreich/Nicht allein aus dem Ubel verinnerlichen Spaltungen in eine heilwärtige Einmuthigkeit erhoben/sondern auch in seinen Privilegiis, Juribus, Libertatibus und Gerechtigkeiten fest geseßet und restabiliret worden., 1687
- Fleischhacker, 1795** = Fleischhacker János: Institutiones Juris Hungarici, praemissis Ejusdem Historia, ac Prolegomenis Tres in Libros divisae. Posenii, 1795.
- Floßmann, 2001⁴** = Floßmann, Ursula: Österreichische Privatrechtsgeschichte. Vierte, aktualisierte Auflage. Wien, 2001
- Fogarasi, 1839** = Alsóviszti Fogarasi János: Magyarhoni magános törvéntudomán elemei Kövy Sándor után újabb törvencikkelek 's felső ítéletekkel és más bővítésekkel, Pest, 1839
- Fraknói, 1921** = Fraknói Vilmos: A magyar királyválasztások története, Budapest, 1921
- Frank, 1829** = Frank Ignác: Principia Juris Civilis Hungarici, Tomus I-II., Pestini 1829
- Frank, 1845** = Frank Ignác: A közigazság törvény Magyarhonban. Buda, 1845
- Fraydenegg und Monzello, 1979** = Fraydenegg und Monzello, Otto: Zur geschichte des österreichischen Fideikommißrechtes. In: Reformen des Rechts. Festschrift zur 200 – Jahr – Feier des Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Graz. (hrsg. von Richard Novak – Gunter Wesener – Horst Wunsch) Graz, 1979, pp. 777-808
- Noack, 1911** = Noack, Frithjof C.L.: Zur Entstehung des

- Familienfideikommisses in Unteritalien. Eine sozialgeschichtliche untersuchung. In: Münchener Volkswirtschaftliche Studien (hrsg. von. Lujo Brentano – Walther Lotz) Stuttgart und Berlin, 1911
- Gabriel, 2005** = Gabriel, Theresia: Egy mozgalmas múlt tanúja – a herceg Esterházy – könyvtár In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 76-91.
- Galavics, 1986** = Galavics Géza: Kössünk kardot az pogány ellen (török háborúk és képzőművészet), Budapest, 1986
- Galavics, 1988** = Galavics Géza: A Mecénás Esterházy Pál (vázlat egy pályaképhez) In: Művészettörténeti Értesítő (1988) 3/4, pp. 136-161
- Galavics, 1998** = Galavics Géza: Die Frühen Porträts der Familie Esterházy. Typen, Funktion, Bedeutung – eine Auswahl (Ein Forschungsbericht) In: Adelige Hofhaltung im österreichisch – ungarischen Grenzraum. Vom Ende des 16. bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts. (hrsg. von. Rudolf Kropf-Gerald Schlag), Eisenstadt, 1998 pp. 105-125
- Garas, 1990** = Garas Klára: Die Geschichte der Gemäldegalerie Esterházy In: Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy (szerk: Galavics Géza – Gerda Mraz) Wien 1990. pp. 101 – 175.
- Gazdalexikon, 1927** = Gyakorlati Gazdalexikon (szerk: Mille Géza), Sylveszter Nyomda, Budapest, 1927
- Gibert, 1968** = Gibert, Rafael: Esplendor y ruina del mayorazgo español. In: Atlántida. Revista del pensamiento actual. 1968 (34.)
- Gibert, 1975** = Gibert, Rafael: Historia General del Derecho Español. Madrid, 1975
- Gierke, 1909** = Gierke, Otto von: *Fideikommiss*. In: Handwörterbuch der Staatswissenschaften IV. Fischer, Jena, 1909.
- Goldschmied, 1914** = Goldschmied Kálmán: A trónörökösödés kérdése az 1687-88.-i országgyűlésen. Budapest, 1914
- Grotius, 1999** = Grotius, Hugo: A háború és a béke jogáról. Budapest, 1999
- Hager, 1897** = Hager, Paul: Familienfideikommiss. In: Staatswissenschaftliche Studien (hrsg. von Ludvig Elster) Bd. 6. Heft 5. Jena, 1897
- Hahn – Hudák – Técsy, 1998** = Hahn György – Hudák Éva – Técsy Zoltán: A Thurzó – Fugger vállalkozás hatása a magyar történelemre. In: A Felvidék történeti földrajza (A Nyíregyházán 1998. április 1-3-án megtartott

- tudományos konferencia előadásai) (szerk: Frisnyák Sándor) Nyíregyháza, 1998 pp. 307-321
- Hajnal, 1913** = Hajnal Hugó: A családi hitbizomány (Fideicommissum familiae), Bp. 1913.
- Harrer, 1951** = Harrer, Paul: Wien seine Häuser, Menschen und Kultur, I-VIII Wien 1951 – kézirat Bécs város levéltárában
- Héjjné Détári, 1975** = Héjjné Détári Angéla: A fraknói Esterházykinestár a történeti források tükrében. In: Magyarországi reneszánsz és barokk (művészettörténeti tanulmányok) (szerk: Galavics Géza), Budapest, 1975. pp. 473 - 549
- Hofmeister, 1990** = Hofmeister, Herbert: Pro conservanda familiae et agnationis dignitate. Das lichtensteinische Familien-Fideikommiß als Rechtgrundlage der Familien- und Vermögenseinheit. In: Der ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Lichtenstein in der frühen Neuzeit. (hrsg. von Evelin Oberhammer) München, 1990, pp. 46 - 63
- Holub, 1933** = Holub József: A vásárolt fekvő jószág jogi természete régi jogunkban. In: Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére. Budapest, 1933 pp. 246-255.
- Homoki – Nagy, 2001** = Homoki – Nagy Mária: A magyar magánjog történetének vázlata 1848-ig, Szeged, 2001
- Homoki-Nagy, 2001²** = Homoki – Nagy Mária: Az adományrendszer reformjára tett kísérletek az 1795. és az 1830. évi magánjogi tervezetekben. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica Tomus LIX. Fasc.6 Szeged 2001
- Homoki – Nagy, 2004** = Homoki – Nagy Mária: Az 1795. évi magánjogi tervezetek, Szeged, 2004
- Huszty, 1758** = Huszty, Stephanus: Jurisprudentia Practica seu commentarius Novus in Jus Hungaricum Agrariae, Typis Francisci Antonii Royer, Episcopalis Typographi Anno 1758
- Ipolyi, 1856** = Ipolyi Arnold: A Pálffy család díszserlege. In: Családi Lapok (1856) 9. szám pp. 389 - 395
- Ipolyi, 1876** = Ipolyi Arnold: Magyar Mű- és Történeti Emlékek kiállítása. In: Századok szerk.:Szilágyi Sándor Budapest, 1876, pp. 486-561
- Istvánffy, 1724** = Istvánffy Miklós: Regni Hungarici Historia, post obitum gloriosissimum Matthiae Corvini regis, a quo apostolicum hoc Regnum Turcarum potissimum armis barbarae invasum, libris XXXIV. Rerum in Pannonia, Dalmatia, Transylvania, Moldavia, Bosnia, Illyrico, caeterisque confiniis ultra seculum, ab 1490 gestarum locupletissimis exactae descripta a

- Iványi, 1989* = Nicolao Istvanfio., Coloniae Agrippinae 1724
Iványi Emma: Esterházy Pál Mars Hungaricus (Sajtó alá rendezte és a Mars Hungaricus latin szövegét magyarra fordította, a visszaemlékezés, valamint a levelek jegyzeteit és az Esterházy Pál című kísérőtanulmányt írta Iványi Emma) (szerk: Hausner Gábor), Budapest, Zrínyi Kiadó, 1989
- Iványi, 1991* = Iványi Emma: Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége (1681-1713). Budapest, 1991.
- Jedlicska 1882* = Jedlicska Pál: Kiskárpáti emlékek : Vöröskötől Szomolányig Hely- s művelődéstörténeti tanulmány, Budapest, 1882
- Jedlicska, 1869* = Jedlicska Pál: Kalászat a vöröskői levéltárból. In: Századok (1869) 7. sz. pp. 447-465
- Jedlicska, 1897* = Jedlicska Pál: Adatok Erdődi Pálffy Miklós a győri hősnek életrajza és korához 1552-1600.,Eger, 1897.
- Jedlicska, 1910* = Jedlicska Pál: Eredeti részletek Gróf Pálffy – család okmánytárához 1401-1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai, Budapest, 1910
- Kállay, 1979* = Kállay István: A családi hitbizományok Magyarországon. In: Levéltári Szemle (1979) L. évf. 1. szám pp. 69-91. illetve német nyelven Fideikommiss in Ungarn 1542-1945. In: Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös Nominatae, Budaepst, 1982, pp. 55-69.
- Kállay, 1981* = Kállay István: A nemesi tulajdon kötöttségei. In: Jogtudományi Közlöny (1981) XXXVI. évf. 8. szám. pp. 702-706
- Kállay, 1993* = Kállay István: A tulajdonviszonyok ciklikus újrendezése Magyarországon 1686-1945. In: Jogtudományi Közlöny (1993) XLVIII. évf. 4. szám. pp. 159-162
- Kassics, 1841* = Kassics, Ignatio: Praxis Politica Civilis et Stylare Politicorum Latino Hungaricum, complectens in se normam peragendarum diversarum functionum politicarum, conficiendorumque desuper litteralium Instrumentorum ad praescriptum Patriae Legum, altiorumque Ordinationum Regiarum vigentis item usus et consvetudinis. Posonii, 1841.
- Katona, 1894* = Katona Mór: A magyar családi hitbizomány. Bp. 1894
- Katona, 1980* = Katona Imre: A fraknói kincstár 1725-ös leltára. In: Művészettörténeti Értesítő (1980) 2. pp. 131-147
- Katona, 1983/84* = Katona Imre: A fraknói kincstár 1685. évi leltára. In: Savaria. A Vas megyei múzeumok értesítője. (1983/84) 17/18 pp. 461-502

- Kaufman, 1925*** = Kaufman, Johannes II: Die Erhaltung des Schaffgotschen Stammgutes durch Fideikommiss. Leipzig, 1925
- Kelemen, 1818*** = Kelemen, Emericus: Institutiones Juris Hungarici Privati, Buda, 1818
- Kiss, 1978*** = Kiss Mária: Az Erdődy család öröklési rendje az 1873. évi hitbizomány létesítése előtt. In: Magyar Tudományos Akadémia pécsi és veszprémi akadémiai bizottságának értesítője. A Dunántúl településtörténete. III. 1848-1867. A székesfehérvári településtörténeti konferencián elhangzott előadások, korreferátumok szövege. (1978. május 24-25.) Székesfehérvár, 1978, pp. 320-325
- Kiss, 1982*** = Kiss Mária: Változások az Erdődy család kötött és szabad birtok öröklésében. In: Magyar Tudományos Akadémia pécsi és veszprémi akadémiai bizottságának értesítője. A Dunántúl településtörténete. V. (1900-1944) A veszprémi településtörténeti konferencián elhangzott előadások, korreferátumok szövege. (1982. november 10-11) Veszprém, 1982, pp. 423-431
- Knipschildt, 1750*** = Knipschildt, Philippus: Tractatus de fideicommissis familiarum nobilium von Stammgütern. Augustae Vindelicorum, 1750
- Kovács, 1998*** = Josef Ladislaus Kovács: Adelige Höfe, Hochadelige Hofhaltungen Nikolaus Esterházys Hofhaltung. pp. 125-137. In: Adelige Hoghaltung im österreichisch – ungarischen Grenzraum. Vom Ende des 16. bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts. (szerk. Rudolf Kropf- Gerald Schlag), Eisenstadt, 1998
- Kozics, 1891*** = Kozics László: Győr vára 1594-98-ig. In: Hadtörténelmi Közlemények 1891, 489-508, 683-702 pp. 495-496.pp.
- Kövy, 1823*** = Kövy, Alexandrus: Elementa Jurisprudentiae Hungaricae S. Patakini, Impressa per Andream Nádaskay, 1823
- Králik, 1909*** = Králik Lajos: Hitbizományi jogunkról – Pálffy János gróf végrendelete, Bp. 1909.
- Las Siete Partidas*** = Las Siete Partidas del Rey Don Alfonso el Sabio, cotejadas con las varios codices antiguos por la Real Academia de la Historia. Madrid, 1807
- László, 1990*** = László Emőke: Die Textiliensammlung der Esterházy-Schatzkammer. In: Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy (szerk: Galavics Géza – Gerda Mraz) Wien 1990. pp. 45-61.
- Lasarte Cordero, 1955*** = Lasarte Cordero, M.: Mayorazgos y últimos descendentes de la nobleza estepeña. In: Archivo

- Lénárt – Rémiás, 2000* = hispalense. 1955 (XXII) pp. 253-278
Fejezetek Szirmabessenyő történetéből. (szerk. Lénárt Béla – Rémiás Tibor), Szirmabessenyő 2000
- Lengyel Tünde, 2003* = Lengyel Tünde: Thurzó György családi konfliktusai. In: Nők és férfiak...avagy a nemek története (szerk: Lácay Magdolna) Nyíregyháza, 2003 pp. 234-243
- Lengyel, 1959* = Lengyel Alfréd: Győr eleste és visszavétele a valóság tükrében. In: Hadtörténelmi Közlemények 1959./2/167-221.p
- Leonhard, 1909* = Leonhard, Rudolf: Agrarpolitik und Agrarreform in Spanien unter Carl III. Berlin, 1909
- Lernet, 2004* = Lernet, Brigitte: Maximilian von Trauttmansdorff, Hofmann und Patron im 17. Jahrhundert. Wien, 2004
- Lewis, 1868* = Lewis, William: Das Recht der Familienfideicommisses. Berlin, 1868
- Litewski, 1987* = Litewski, Wiesław: Landrecht des Herzogtums Preussen von 1620. vol. V. (Privatrecht), Kraków, 1987
- Lőw, 1933* = Lőw Lóránt: Magyar nemzetközi hitbizományi jog, Bp. 1933
- Luig, 1998* = Luig, Klaus: Philippus Knipschildt und das Familienfideikommiß im Zeitalter des Usus modernus. In: Itinera fiducia Trust und Treuhand in Historical Perspective Bd. 19. (ed.: Richard Heimholz – Reinhard Zimmermann) Berlin, 1998, pp. 361-387
- Lynch, 1981²* = Lynch, John: Spain under the Habsburgs, Oxford, 1981²
- Lynch, 1992³* = Lynch, John: The Hispanic World in Crisis and Change 1598-1700, Oxford, 1992³
- Magiorotti – Ban, 1932* = Magiorotti Leone Andrea és Dr. Florio Ban: Győr vára In: Hadtörténelmi Közlemények, Bp. 1932. I-II 1-45p.
- Málnási, 1933* = Málnási Ödön: A herceg és gróf Pálffy család levéltárai. Homok, 1933
- Máriássy, 1887* = Máriássy Béla: A magyar törvényhozás és Magyarország történelme, 3. kötet I. Miksától – III. Károlyig, Győr 1887
- Markovics, 1822* = Markovics, Ioannis Nep.: Epitome Institutionum Iuris Hungarici Privati, Buda, 1822.
- Marton, 1958* = Marton Géza: A római magánjog elemeinek tankönyve. Tankönyvkiadó. Budapest, 1958
- Meller, 1915* = Meller Simon: Az Esterházy képtár története, Budapest, 1915
- Merényi, 1896* = Merényi Lajos: Oláh Miklós végrendelete. In: Történelmi Tár 1896. pp. 136-160
- Merényi, 1897* = Merényi Lajos: Illésházy István és Pálffy Kata

- végrendelete. In: Történelmi Tár, 1897, pp. 749-767.
- Merényi, 1911¹** = Merényi Lajos: Gróf Esterházy Pál 1664. évi végrendelete In: Történelmi Tár (1911) Budapest pp. 151-157
- Merényi, 1911²** = Merényi Lajos: Gróf Esterházy Pál 1678. évi végrendelete In: Történelmi Tár (1911) Budapest pp. 599-619
- Mesa Fernández, 1968** = Mesa Fernández, Angel: Mayorazgos y vinculaciones en la España de los siglos XVI a XIX. In: Hidalguía. La revista de genealogía, nobleza, armas. 1968 (72) pp. 657-688, 801-816
- Meyer, 1914** = Meyer, Herbert: Die Anfänge des Familienfideikommisses in Deutschland. In: Festgabe für Rudolf Sohm dargebracht zum doktor jubiläum von Freunden Schülern und Verehren.. München, 1914, pp. 227-272
- Miguel y Romero,** = Miguel y Romero, Mauro: Enciclopedia jurídica española, 22. kötet, Barcelona, 1911
- Molina, 1601** = Molina, Ludovicus: De Hispanorum primogeniorum origine ac natura libri quatuore. Nuc 2. ac postrema ed. ab ipso authore correcti, aucti et emmendati. Köln, 1601
- Moneva y Puyol, 1925** = Moneva y Puyol, Juan: Introducción al Derecho Hispánico Barcelona – Buenos Aires, 1925
- Monok, 2005** = Monok István: Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai. In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 91-102.
- Nagy Iván, 1865** = Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal, Pest 1865
- Nolasco de Llano, 1785** = Nolasco de Llano, D. Pedro: Compendio de los Comentarios Extendidos por el Maestro Antonio Gomez, a las Ochenta y Tres Leyes de Toro (Editorial Lex Nova, Madrid MDCCLXXXV)
- Ökröss, 1872** = Ökröss Bálint: Általános magyar polgári magánjog az 1848. évi törvényhozás és az országbírói tanácskozmány nyomán., Pest, 1872
- Pandur-Szilágyi, 1994** = Pandur Ildikó – Szilágyi András: Ékszerek, érmek, rendjelek – válogatás az Esterházy gyűjteményből, Budapest, 1994 (Iparművészeti Múzeum, katalógus)
- Pásztor, 1990** = Pásztor Emese: Die osmanisch – türkischen Objekte in der Esterházy – Schatzkammer. In: Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy (hrsg. von Galavics Géza – Gerda Mraz) Wien 1990. pp. 83-99.
- Patachich, 1687** = Patachich, Balthasar: Diarium et Acta Comitiorum

- S. Regni Hungaria, Anno 1687 Posonii celebratorum
- Peres, 2004* = Peres Zsuzsanna: A „toroi törvények” hitbizományokra vonatkozó szabályai; In: Jogtörténeti Szemle, 2004., 4. szám, p. 41-50.
- Peres, 2005* = Peres Zsuzsanna: A hitbizományokra vonatkozó jogi szabályozás Spanyolországban; In: PhD tanulmányok 3. Pécs, 2005. p. 273-301
- Peres, 2008* = Peres Zsuzsanna: "Sei es ihm ein Pokal für seine Heldentat gegeben..." (Die Belohnung von Miklós Pálffy während des Türkenkriegs) In: Recht ohne Grenzen. Festschrift zum 15. Jubileum der Zusammenarbeit der Grazer und Pécs-er Rechtshistoriker, A Pécsi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékének kiadványai 10, (hrsg. von dr. Herger Csabáné, dr. Korsós dr. Delacasse Krisztina, dr. Szekeres Róbert), Pécs 2008. pp.83-108
- Pérez y Lopez, 1797* = Pérez y López, Antonio Xavier: Teatro de la legislación universal de España y Indias. Madrid 1797.
- Perger – Mraz – Gecsényi, 1994* = Perger, Richard – Mraz, Gottfried – Gecsényi Lajos Gecsényi: Das Ungarische Palais in Wien. Wien, 1994
- Pertile, 1893²* = Pertile, Antonio: Storia del Diritto Italiano dalla caduta dell'imperio romano alla codificazione. Vol. IV. Storia del Diritto Privato. Torino, 1893²
- Pfaff - Hoffmann, 1884* = Pfaff, Leopold - Franz Hoffmann: Zur geschichte der Fideikommiss. In: Separat Abdruck aus den Excursen über österreichisches allgemeines bürgerliches Recht II 3. Wien, 1884, pp. 277-319
- Pietschmann, 1982* = Pietschmann, Horst: Reichseinheit und Erbfolge in den Spanischen Königreichen. In: Der Dynastische Fürstenstaat. Zur Bedeutung von Sukzessionsordnungen für die Entstehung des Frühmodernen Staates. Berlin, 1982, pp. 199-246
- Porro, 1962* = Porro, Nelly R, Concesiones regias en la institución de mayorazgo, Revista de archivos, bibliotecas y museo, (1962) No. LXX., pp. 79-99
- Pulszky – Radisics, 1884* = Pulszky Károly-Radisics Jenő: Az ötvösség remekei a magyar történeti ötvöskiállításán, Budapest, 1884
- Radvánszky, 1879* = Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I-III. Budapest, 1879
- Ramón – de Morato, 1877* = D. Domingo Ramón - Domingo de Morato: El derecho civil español con las correspondencias del romano, tomadas de los códigos de Justiniano y de las doctrinas de sus interpretes, en especial de las instituciones y el digesto romano hispano de D. Juan Sala, Valladolid 1877

- Schönherr, 1888* = Schönherr Gyula: Nádasdy Ferencz országbíró végrendelete. In: Történelmi Tár, 1888, pp. 176-187; 369-382; 580-587
- Schulze, 1982* = Schulze, Winfried: Hausgesetzgebung und Verstaatlichung im Hause Österreich vom Tode Maximilians I. bis zur Pragmatischen Sanktion. In: Der Dynastische Fürstenstaat. Zur Bedeutung von Sukzessionsordnungen für die Entstehung des Frühmodernen Staates. Berlin, 1982, pp. 253-271
- Sempere y Guarinos, 1847²* = Sempere y Guarinos, D. Juan: Historia de los vínculos y mayorazgos. Estudio preliminar de Juan Rico Giménez. Madrid, 1847²
- Simon, 1933* = Simon Mihály Pál: A közép európai hitbizományok reformja. Budapest, 1933
- Somogyi, 1937* = Somogyi Ferenc: Végrendelkezés nemesi magánjogunk szerint 1000-1715. Pécs, 1937
- Söllner, 1976* = Söllner, Alfred: Zur Rechtsgeschichte des Familienfideikommisses. In: Festschrift für Max Kaser zum 70. Geburtstag. (hrsg. von Dieter Medicus – Hans Hermann Seiler) München, 1976, pp. 659-669
- Szijártó, 2005* = Szijártó M. István: A Diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708-1792. Budapest, 2005
- Szilágyi, 1990* = András Szilágyi: Die Goldschmiedarbeiten der Esterházy-Schatzkammer In: Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy (szerk: Galavics Géza – Gerda Mraz) Wien 1990. pp. 17-45.
- Szilágyi, 1999* = Szilágyi András: Die Esterházy Schatzkammer, Bp. 1999.
- Szilágyi, 2006-2007* = Esterházy – kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményekből (szerk: Szilágyi András) Budapest, 2006-2007 (Iparművészeti Múzeum, katalógus)
- Szirácsik, 2005* = Szirácsik Éva: A divényi uradalom gazdálkodása a Zichy hitbizomány első száz évében. (1687-1787). Salgótarján, 2005
- Szirmay, 2005* = Szirmay Gábor: A szirmai és szirmabessenyői Szirmay család története. In: Régi magyar családok 4. (szerk: Pozsonyi József) Debrecen 2005
- Szirmay, 2007* = Szirmay Gábor: Az ugocsai Szirmay család története c. munkájában, In: Régi magyar családok 7. (szerk. Pozsonyi József) Debrecen 2007
- Szita, 1995* = Szita János: Magyarország és a Habsburg – tartományok kapcsolata 1526 és 1847 között. In: Degré Alajos emlékkönyv. (szerk: Máthé Gábor – Zlinszky János) Budapest, 1995 pp. 313-333
- Szlemenics, 1819* = Szlemenics Pál: Elementa Juris Hungarici Civilis Privati, Posonii, 1819.

<i>Szlemenics, 1823</i>	=	Szlemenics Pál: Közöséges törvényszéki polgári magyar törvény, Pozsony, 1823.
<i>Takáts, 2007</i>	=	Takáts Sándor: Régi magyar nagyasszonyok. Budapest, 2007.
<i>Thaly, 1883</i>	=	Thaly Kálmán: Gr. Eszterházy Miklós nádor kincstára (1645) In: Történelmi Tár, 1883, pp. 755-767
<i>Tobler, 2005</i>	=	Tobler, Felix: Az Esterházy-család birodalmi hercegi méltósága. In: Arisztokrácia, Művészetek, Mecenatúra – Kastélykonferenciák 3. Az Esterházy –család, A 2004. április 22-23-án megtartott konferencia előadásai. Keszthely, 2005. (szerk. Czoma László) pp. 38-53
<i>Toma, 2005</i>	=	Toma Katalin: Nádasdy István európai tanulmányútja: a Kavalierstour alkalmazása a magyar főúri nevelési gyakorlatban. In: Idővel paloták ... Magyar udvari kultúra a 16-17. században. (szerk: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó) Budapest, 2005. pp. 192-214
<i>Tomás y Valiente, 2003</i>	=	Tomás y Valiente, Francisco: Manual de Historia del Derecho Español. Madrid 2003
<i>Torrent, 1973</i>	=	Armando Torrent: Fideicommissum Familiae Relictum. Oviedo, 1973.
<i>Tóth Péter, 2004</i>	=	Tóth Péter: A Szirmayak Szirma történetében In: Két tanulmány és válogatott források Szirma történetéhez. (Borsod – Abauj – Zemplén megyei levéltári füzetek 43. (szerk: Dobrossy István)) 2004, pp.24-25
<i>Történelmi Tár, 1902</i>	=	Szirmay Péter végrendelete. In: Történelmi Tár, 1902, Vegyes közlések név nélkül, pp. 146-157
<i>Trifone, 1914</i>	=	Trifone, Romualdo: Il fedecomesso. Storia dell'Istituto in Italia (dal diritto romano agli inizi del sec. XVI). Roma, 1914
<i>Tripartitum</i>	=	Werbőczy István Hármaskönyve – Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytár 1000-1895 milleniumi emlékkiadás (Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen), Budapest, 1897
<i>Turba, 1903</i>	=	Turba, Gustav: Geschichte des Thronfolgerechtes in allen Habsburgischen Ländern bis zur Pragmatischen Sanktion Kaiser Karls VI. 1156 bis 1732, Wien und Leipzig, 1903
<i>Turba, 1911</i>	=	Turba, Gustav: Die Grundlagen der Pragmatischen Sanktion. I. Ungarn. Leipzig –Wien, 1911
<i>Turba, 1913</i>	=	Turba, Gustav: Die Pragmatische Sanction. Kaiserlichen und Königlichen Schulbücher Verlage, Wien, 1913
<i>Vogelhuber, 1808</i>	=	Vogelhuber, Joseph: Versuch über die Fideikommisse in dem Österreichisch – Deutschen Erbländern. Wien, 1808
<i>Völgyesi, 2002</i>	=	Völgyesi Orsolya: Politikai – közéleti gondolkodás

- Békés megyében a reformkor elején. A rendszeres bizottsági munkálatok megyei vitái 1830-1832. Gyula, 2002
- Wenzel, 1885* = Wenzel Gusztáv: Az 1848 előtti magánjog tekintettel újabb átalakítására. Budapest, 1885.
- Zalán, 1931* = Zalán Kornél: A régi magyar zálogbirtok és mai jogunk. Pécs, 1931.
- Zichy, 1934* = Zichy István: Adatok a XVII. századi magyar nemesség történetéhez. Különlenyomat a Berzeviczy – emlékkönyvből. Budapest, 1934.
- Zimányi, 1990* = Zimányi Vera: Die Hofhaltung und Lebensweise der Esterházy im 17. Jahrhundert. In: Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy (szerk: Galavics Géza – Gerda Mraz) Wien 1990. pp. 257-276
- Zlinszky, 1877* = Zlinszky Imre: A magyar örökösödési jog és az európai jogfejlődés. Budapest, 1877.
- Zlinszky, 1897* = Zlinszky Imre: A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire, Budapest, 1897
- Zlinszky, 2004* = Zlinszky János: A rendi Magyarország magánjoga. In: Magyar jogtörténet. Szerk.: Mezey Barna. Budapest, 2004

Publikációs jegyzék

(a doktori értekezés témájával kapcsolatos publikációk címe dőlt betűvel kiemelve)

Tanulmányok, cikkek

1. A magyar házassági jogról és az 1894: XXXI. törvénycikket megelőző parlamenti kultúrvitáról; In: A pécsi joghistóriai műhely az ezredfordulón (szerk. Szekeres Róbert), Pécs, 1999. pp. 46-48
2. Magyar állam- és jogtörténet – módszertani kártyacsomag a magyar jogtörténet áttekintéséhez – tansegédlet Dialóg-Campus, Budapest - Pécs , 2002
3. Házassági szerződések a törvény és a gyakorlat szerint XVIII-XIX. századi Magyarországon In: Jura 2002. 8. évfolyam 2. szám pp. 77-87
4. Egyetemes állam- és jogtörténet – felkészülést segítő kártyacsomag az egyetemes állam- és jogtörténet tanulásához – tansegédlet Dialóg – Campus, Budapest-Pécs, 2004
5. Die Regelung der wirtschaftlichen Unvereinbarkeit der Parlamentsabgeordneten in Ungarn. (társszerző: Mázi András); In: Neuere rechtshistorische Arbeiten (herausgeber: Szekeres Róbert), Pécs, 2004, pp. 53-69
6. A gazdasági összeférhetlenség törvényi szabályozásának története (társszerző: Mázi András); In: Parlamenti Dolgozatok V., A képviselők jogállása 2. rész, Budapest, 2004. pp. 391-409
7. *A „toroi törvények” hitbizományokra vonatkozó szabályai*; In: Jogtörténeti Szemle, 2004., 4. szám, pp. 41-50
8. *A hitbizományokra vonatkozó jogi szabályozás Spanyolországban*; In: PhD tanulmányok 3. Pécs, 2005. pp. 273-301
9. *A magyarországi hitbizományok 16. századi gyökere*. In: Jogtörténeti Tanulmányok VIII., Pécs, 2005, pp. 389-405
10. *A családi hitbizomány intézményének megjelenése Magyarországon*. In: Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére (szerkesztette: Mezey Barna – Révész T. Mihály), Budapest, 2006, pp. 415-429
11. The Parliamentary System of the Independent Principality of Transylvania, In: Separation of Powers and Parliamentarism – The Past and the Present – Law, Doctrine, Practice; Five Hundred Anniversary of the Nihil Novi Statute of 1505; 56th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions (ICHRPI in Cracow and Radom (5-8. September 2005), (ed: Waclaw Uruszczak, Kazimierz Baran, Anna Karabovicz)Warsawa, 2007, pp. 486-494
12. *"Sei es ihm ein Pokal für seine Heldentat gegeben..." (Die Belohnung von Miklós Pálffy während des Türkenkriegs)* In: Recht ohne Grenzen. Festschrift zum 15. Jubileum der Zusammenarbeit der Grazer und Pécs-er Rechtshistoriker, A Pécsi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékének kiadványai 10, (szerkesztők: dr. Herger Csabáné, dr. Korsós dr. Delacasse Krisztina, dr. Szekeres Róbert), Pécs 2007. pp. 83-108
13. Kérészy Zoltán és Holub József. In: Pécsi jogászprofesszorok emlékezete. (szerk: Kajtár István), Pécs 2008. pp. 123-134

- 14.** *Legal transfer of Spanish regulatory enactments referring fideicommissum to the Hungarian Law of Successions.* In: 3rd Yearbook Young Legal History (ed: Laura Beck Varela – Pablo Gutierrez Vega – Alberto Spinosa), München, 2009. pp. 349-364
- 15.** *Kötött öröklési rendnek alávetett birtokok jogi természete Magyarországon a 17–18. században. (a Pálffy – család birtokai tükrében)* In: Tanulmánykötet Móró Mária Anna tiszteletére (szerk: Pohánka Éva – Kokovai Szabina) Pécs, 2009, pp. 232-245

Ismertetések, recenziók

- 16.** Ismertető „A magyar államiság első ezer éve” című konferenciakötetről; In: Jura 2001. 2. szám pp. 151 - 154
- 17.** Jogtörténeti tanulmányok VII. (társszerző: Mázi András); In: Jura 2003. 9. évfolyam.
2. szám pp. 251-258
- 18.** Néhány szóban az államalapítás millenniumi tanulmánykötetről; In: Jura 10. évfolyam,
2004. 1. szám, pp. 185-189
- 19.** Ismertetés a „The Hungarian State – Thousand Years in Europe” c. tanulmánykötetről; In: Jogtudományi közlöny, LIX. Évfolyam, 2004. május, pp. 203-205

Szerkesztések

- 20.** „Turning Points and Breaklines” – 4th Yearbook Young Legal History (ed: Peres Zsuzsanna – Delacasse Krisztina – Hornyák Szabolcs – Juhász Botond) München, 2009 június